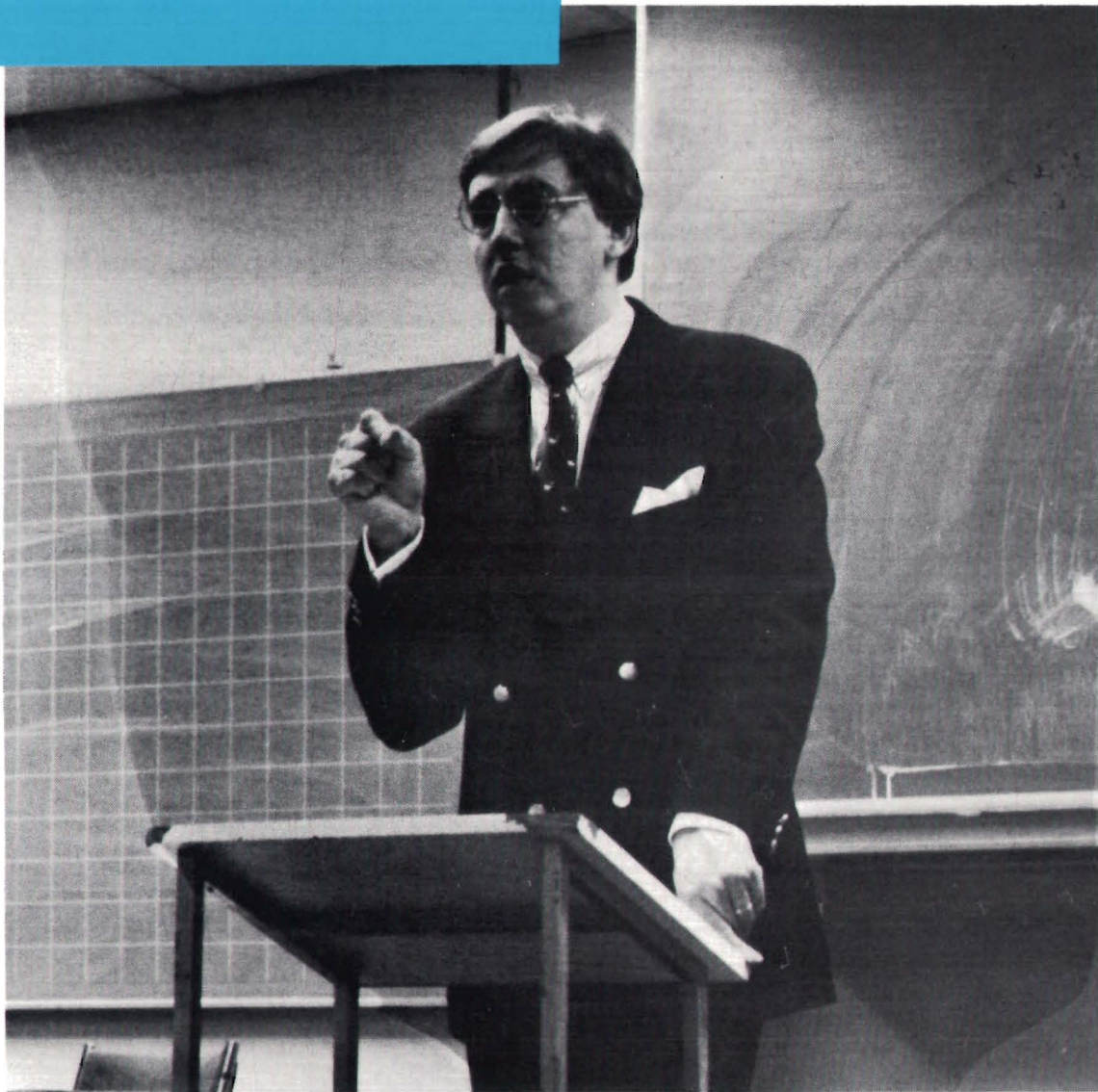

ROSTRA

ECONOMICA

*Economie en milieu
Europees integratieproces
Bankieren in jaren negentig*

NOOR DE BRUIN ZOEKT COLLEGA'S.

Drs Noor de Bruin, 33, financieel beleidsmedewerkster bij de gemeente Amsterdam.

Ze werkt bij de sector Beleidsadviesing en Begroting van de secretarie-afdeling Financiën. Haar pakket bestaat uit volkshuisvesting, bouw- en woningtoezicht, vrouwenemancipatie en bejaardenzorg.

Werken voor de stad is voor haar de uitdaging om te helpen bij het scheppen van randvoorwaarden voor de democratische besluitvorming met als doel een optimale dienstverlening door de overheid.

Speciaal voor afgestudeerde bedrijfseconomen liggen er in dit kader heel wat uitdagingen bij de gemeente Amsterdam. Dat begint eigenlijk al met stageplaatsen en interessante afstudeerprojecten, maar de gemeente Amsterdam heeft met haar ruim 70 bedrijven en diensten voor hen zeker ook zeer belangrijk en afwisselend werk.

Want voor elk gemeentelijk onderdeel komen onderwerpen aan de orde zoals investeringsselecties, meerjarenplannen, begrotingen, analyses en prognoses. Daarbij komt dat de gemeentelijke organisatie volop in beweging is en veel carrièremogelijkheden te bieden heeft. Want de mobiliteit is hoog en het gebruik maken van de carrièrekansen wordt gestimuleerd met opleidingsfaciliteiten, die uitstekend vergelijkbaar zijn met de mogelijkheden die het bedrijfsleven biedt.

**ONZE BROCHURE
"WERKEN
VOOR DE STAD"
LIGT VOOR JE KLAAR.**

Als je met je financieel-economische opleiding een uitdaging ziet in de implementatie van marktgericht denken en handelen in de overheidssector, lees dan de brochure "Werken voor de Stad". Je vindt 'm op de NOBAS-kamer (nr. 2162) en op de informatietafel tegenover de onderwijsadministratie. Noor de Bruin en een aantal collega's op andere posten plus burgemeester Van Thijn en wethouder Etty vertellen daarin waarom Amsterdam niet alleen een stad is om van te houden, maar zeker ook een stad met een dynamische, uitdagende werkkring.

**SOMMIGE MENSEN HOUDEN NIET ALLEEN VAN AMSTERDAM.
ZE WERKEN ER OOK VOOR.**

REDACTIONEEL

Enthousiasmerend, inspirerend, stimulerend: zo hoort de universitair docent te zijn. Maar niet op onze faculteit. Op afstand houden die studenten is hier het parool. Een geïnteresseerde student die na college nog even wil napraten over de gedoeerde stof en aanverwante zaken, ziet deze mogelijkheid om inspiratie op te doen maar al te vaak door zijn neus geboord. Als de docent het lokaal niet al als een speer verlaten heeft dan heeft hij of zij nog wel een paar afhoudende teksten in petto waarmee de student duidelijk gemaakt wordt dat er van een inspirerend gesprek geen sprake kan zijn. Volhouders die hun brandende vragen-verlichtende ideeën toch eens aan een kenner willen voorleggen wagen alsnog een kansje door voorzichtig aan te kloppen op één van de vele kamerdeurtjes die ons gebouw rijk is. In het gunstigste geval wordt de student onder het mom van „geen tijd” de deur gewezen. Treft de student het slechter dan staat hij of zij, afgesnauwd en een trauma rijker, binnen enkele momenten weer buiten, waarna de weg naar de studieadviseur ingezet kan worden. Geldt dit nou voor elke docent? Nee, natuurlijk niet, maar je kan je niet aan de indruk onttrekken dat de meesten het enthousiasme van geïnteresseerde studenten geheel aan zich voorbij laten gaan. Ze maken veelal een uitgebluste-afgestompte indruk. En dan te bedenken dat het nieuwe studie programma, wat op komst is, tot verbetering van de mondelinge vaardigheden moet leiden. Daar zal dan bij de huidige mentaliteit van onze leermeesters weinig van terecht komen.

ROSTRA ECONOMICA

Blad van de Faculteit der Economische Wetenschappen en Econometrie aan de Universiteit van Amsterdam
nummer 166, maart 1990

Redactie

*Dr. J.W. de Beus
Lukas Daalder
Martijn van den Heuvel
Jacco Knotnerus
Raoul Leering
Alexander Majlars
Luc Moers
Jeroen van Roon
Drs. M. Schulp
Ellen Steenmeijer
Bas Verheijen
Jasper Wesseling*

Redactie

Rostra Economica, Kamer 2386
Jodenbreestraat 23, 1011 NH Amsterdam
Telefoon: (020) 525 2497
Ingezonden brieven, artikelen en studierapportages kunnen worden ingekort.

Adreswijzigingen

Studentenadministratie, Jodenbreestraat 23
1011 NH Amsterdam

Foto voorpagina *Jeroen van Roon*
lezing Nijpels

Oplage

9x per jaar in een oplage van 4500 ex.

Advertenties

Tarieven op aanvraag verkrijgbaar.
Opdrachten schriftelijk t.a.v. de redactie.

Advertenties in dit nummer van

*AMRO Bank
Deloitte Dijksterhuis
Coopers & Lybrand
Gemeente Amsterdam
KPMG
Moret Ernst & Young
PTT Nederland
Unilever*

Zet- en drukwerk:
Kaal Boek, (020) 26 29 08.

ISSN 0166 - 1485

Inhoud

- 4 Economie contra milieu?
Jeroen van Roon
- 6 Integratieproces in stroomversnelling
Drs. W. G. C. M. Haack
- 11 U. R. dient zich meer bestuurlijk op te stellen
Drs. R. C. W. van der Voort
- 14 Stage in Costa Rica
F. Schilthuis
- 16 De arbeidsmarkt voor economen
Drs. J. C. Oostendorp
- 20 Bankieren in de jaren negentig
Ellen Steenmeijer, Jasper Wesseling
- 24 Vrouwen op de arbeidsmarkt
Drs. H. Maassen van den Brink
- 27 De reorganisatie van het verplichte deel van de studie
Martijn van den Heuvel, Iwan van Soest
- 29 Onderwijs geëvalueerd
L. Plug
- 30 Wie weet waarom $Y = C + 1$ (2)
P. van de Ven
- 33 Quanti est Sapere! (column)
M. Bronstein
- 33 NOBAS-Beroependag
B. van Beers, R. Greve
- 34 Mededelingen
- 35 Nog even dit!
Anne-Ismaël Leemhuis

Economie contra Milieu?

Enige weken geleden was oud-minister Nijpels op het Maupoleum om zijn visie te geven op de relatie economie-milieu. De hoogleraar milieukunde, dr L. Reinders plaatst bij het milieubeleid in Nederland, het nationaal milieu beleidsplan (NMP), enige kanttekeningen.

Jeroen van Roon

De laatste tijd hebben de ontwikkelingen in Oost-Europa de aandacht voor het milieu, die toch al tanende was in sterke mate verdrongen. Zeker nu het kabinet grote plannen heeft met, nu weer, vijf autotunnels dringt het gevoel zich op dat alle commotie rond het milieu slechts een modieus verschijnsel is geweest. Door de lezing van Nijpels kreeg men echter de indruk dat alle moeilijkheden reeds grotendeels overwonnen zijn. Onder Nijpels' bewind is namelijk het Nationaal Milieu Beleids Plan (NMP) in elkaar getimmerd en als de beleidsaanbevelingen van dat rapport opgevolgd worden komt volgens Nijpels „alles goed”. We gingen allemaal blij naar huis. Ik was er echter toch niet helemaal gerust op en heb in dr. L. Reinders, hoogleraar milieukunde aan de UvA, de persoon gevonden om commentaar te leveren op Nijpels' visie. Over essentiële punten zoals de noodzaak van economische groei, en de toereikendheid van het NMP verschillen beide heren van mening. Allereerst volgt nu een samenvatting van het betoog van Nijpels, gevolgd door Reinders' kanttekeningen.

Nijpels: Nederland schoon in 25 jaar
Dat Nijpels een ras-politicus is, was aan zijn betoogstijl te merken. Hij probeerde niet zozeer een wetenschappelijk verantwoord analyse te geven van de stand van zaken maar hij hanteerde een overredende spreekstijl vol ondersteunende voorbeelden waarmee hij ons voor zijn zaak probeerde te winnen. Daar is niets mis mee natuurlijk maar toch is het zaak om uit zijn woorden de harde feiten te destilleren.

Aan het NMP zijn twee belangrijke rapporten vooraf gegaan: het Brundlant-rapport (genoemd naar de toenmalige minister-president van Noorwegen) van de Verenigde Naties en het rapport „Zorgen voor Morgen” van de Rijksdienst voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne.

De commissie-Brundlant heeft getracht een antwoord te formuleren op de vraag

of de huidige economische orde verenigbaar is met een verantwoord milieubeleid. In het desbetreffende rapport staat het begrip *duurzame ontwikkeling* centraal hetgeen inhoudt: economische activiteiten ontwikkelen die het milieu niet zodanig aantasten dat de generatie na ons daar schade van ondervindt. In het NMP is dit uitgangspunt in twee beleidsdoelstellingen terug te vinden:

- Nederland schoon in 25 jaar
- Op den duur economische activiteiten ontwikkelen die het draagvlak van het milieu niet overschrijden.

Oud-minister Nijpels

In het NMP is streven naar afremmen van de economische groei geen doelstelling (laat staan een „krimp-economie”, waarbij naar een reële verlaging van het Bruto Nationaal Product gestreeft wordt), omdat naar de mening van Nijpels in Nederland „de belangrijkste politieke stromingen het er over eens zijn dat economische groei wenselijk is”. (Men zou over deze stelling van mening kunnen verschillen). Bovendien zou minder groei in het Westen de derde wereld „definitief over het randje van de tafel duwen” (Ook hierop zijn wel degelijk meerdere visies mogelijk).

Structuurbeleid

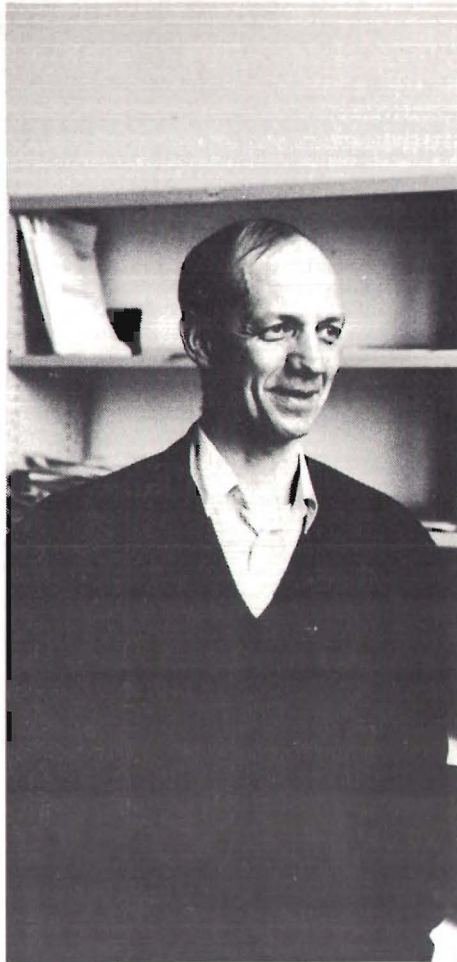
„Zorgen voor Morgen” heeft voorgerekend dat de uitstoot van de meeste vervuilende stoffen gereduceerd moet worden met 70 tot 90 % om Nederland „schoon” te krijgen. Nijpels ziet die reductie het liefst gerealiseerd via een zogenaamd structuurbeleid. Nijpels onderscheidt nog twee andere soorten beleid te weten Effectgericht beleid en Volumebeleid. Effectgericht beleid is bijvoorbeeld het plaatsen van een filter op het einde van de schoorsteen (end-of-pipe maatregelen). Dit soort maatregelen zijn wel goedkoop maar niet zinvol omdat, in dit voorbeeld, in plaats van een uitstoot van vuile lucht nu afval in de vorm van zwaar verontreinigde filters wordt gecreeërd. Men veroorzaakt op deze manier slechts nieuwe problemen.

Volumebeleid is het beperken van economische activiteiten die een zwaar beslag leggen op het milieu. Dit beleid is echter kostbaar en heeft bovendien het bezwaar dat eventuele beperkende maatregelen vaak teniet worden gedaan door de verhoogde behoefte eraan (auto's). Structuurbeleid is het ontwikkelen van een productieproces weinig tot niet milieuvriendelijk is. Als voorbeeld gaf Nijpels het veevoersucces aan. De koeien in Nederland krijgen allerlei bestanddelen in hun voedsel waarvan de boer denkt dat die de productie verhogen. Die bestanddelen zijn soms zeer milieu-onvriendelijk en een simpele analyse heeft

geleerd dat voor een goed resultaat vaak veel minder van die akelige producten nodig zijn. Resultaat: 30 % minder milieuverontreiniging. Naast dit soort doorlichtingen van het productieproces zullen de bedrijven en consumenten veel meer werk moeten maken van recycling. Zo komt op bijv. huishoudelijke apparatuur statiegeld. Vooruitlopend op van Kooten en de Bie merkte Nijpels al op dat de geitenwollen-sokken-in-sandalen lopers van de jaren zeventig eigenlijk al die tijd gelijk hadden (Hebben we na het gelijk van rechts nu ook te maken met het gelijk van Links?) Het structuurbeleid kost evenveel als het zogenaamde Volumebeleid maar de voordelen ervan worden door Nijpels een stuk hoger aangeslagen. In de eerste plaats zullen door recycling en energiebesparing veel maatregelen zichzelf voor een groot deel terugverdienen. Ontwikkelde technologie kan aan het buitenland verkocht worden en Nederland kan zich een betere concurrentiepositie verwerven door energiebesparender te produceren. Het belangrijkste is natuurlijk echter dat het milieu dan echt schoon (genoeg) wordt. De bovengenoemde maatregelen leveren naast hoge kosten ook veel geld op door besparingen en rationalisatie. Daardoor is Nijpels zeer positief over de macro-economische gevolgen. Berekeningen van het CPB hebben aangetoond dat als dit beleid volledig wordt doorgezet dit op de korte termijn een bestedingsimpuls oplevert en op de lange termijn geen verandering in het groeitempo bewerkstelligt.

Reinders: Slechts beperkte groei

Reinders zet wél vraagtekens vraagtekens bij de wenselijkheid van economische groei. Als men ernst wil maken met het terugdringen van de uitstoot met 70 tot 90 %, zoals die in „Zorgen voor

I. Reijnders

ders ziet volumebeleid dan ook als een onmisbaar element van een effectieve milieu-aanpak en betreurt het dat die mogelijkheid in het NMP onbenut blijft.

Op de lange duur voorziet Reinders echter dat als we daadwerkelijk rekening

de derde wereld op dit moment mogelijkheden onderzocht om een onafhankelijke economie t.o.v. het westen te realiseren aangezien juist de afhankelijkheid die landen de das om doet.

NMP Ontoereikend

Over de mate waarin het NMP zal helpen de milieu-problemen echt op te lossen is Reinders pessimistisch. Niet alleen ziet hij het er van komen dat de voorgenomen beleidsmaatregelen niet allemaal uitgevoerd worden doordat ze op te veel weerstand stuiten vanuit de samenleving, ook het NMP zelf is niet toereikend genoeg om de streefcijfers te halen. Tijdens het opstellen van het NMP is er een discrepantie ontstaan tussen de doelstellingen en de maatregelen die onder druk van belangengroepen steeds meer afgezwakt zijn. Daardoor is het NMP een onsamenhangend en incoherent rapport geworden. Een slechte zaak voor het milieu is dan ook dat veel mensen denken dat we er met het NMP wel komen terwijl nu al duidelijk is dat bijv. de verzuring van de bodem en de kool-dioxide-uitstoot over 20 jaar nog net zo'n probleem zullen vormen als nu. Nederland heeft de neiging om erg veel te praten maar echte daden achterwege te laten. Het beeld dat Nederland voorop zou lopen wat betreft milieubeleid is dan ook onjuist. In werkelijkheid is Nederland een midden-moter en zijn landen als Japan en Zweden veel verder. Japan bestond al in de jaren zeventig een afspraak om 20 % van alle investeringen aan milieubeschermdende maatregelen te besteden.

Op technologisch gebied is er wel veel verbetering te verwachten omdat tot nu toe eigenlijk nooit naar de milieu-effecten is gekeken. Bijvoorbeeld de waspoederindustrie heeft in 5 jaar tijd een beperking van de milieuvervuulende uitstoot met 90 % weten te bewerkstelligen. Bedrijven als AKZO en Unilever zijn tegenwoordig serieus bezig met het doorlichten van de productieprocessen omdat duidelijk is dat er misschien nog wel geld mee te verdienen valt ook. Toch is in Nederland een complete cultuurverandering nodig om tot een milieuvriendelijke samenleving te komen. In de politiek zullen de broodnodige keuzes moeten worden gemaakt die om electorale redenen niet genomen worden. De veestapel zal terug moeten met 40 % en, maar dat is in Nederland vloecken in de kerk, er is weer een heus industriebeleid nodig. Nederland is slechts midden-moter maar als we zo doorgaan komt van de voordelige con-

Reinders: "De derde wereld moet onafhankelijk worden van het Westen"

Morgen" genoemd wordt, is volgens Reinders economische groei zoals we dat tot nu toe gekend hebben niet meer mogelijk. Daarentegen is een totale krimpeconomie zoals dat door bijvoorbeeld de Groningse econoom J. Pen wordt aangeraden, volgens Reinders ook niet nodig. Reinders spreekt liever van selectieve groei en selectieve krimp. Sommige sectoren, zoals de veeteelt, zullen op veel kleinere schaal moeten gaan produceren. Andere sectoren zullen juist sterk kunnen groeien, zoals veel dienstverlenende bedrijfstakken. Rein-

willen houden met de draagkracht van het milieu, de westerse economieën met niet meer dan nog enkele tientallen procenten kunnen groeien. Dat zou dan bij het huidige groeitempo binnen 10 tot 20 jaar bereikt zijn.

De stelling van Nijpels dat de derde wereld verloren zou zijn zonder economische groei in het westen is wat Reinders betreft ongefundeerd. De afgelopen 20 jaar is er in het westen vrijwel onafgebroken economische groei gerealiseerd terwijl de derde wereld daar niet beter van is geworden. Daarom worden voor

vervolg op pagina 17: *ECONOMIE
CONTRA MILIEU*

Integratieproces in stroomversnelling

Door de stormachtige ontwikkelingen in Oost-Europa staat het Europees economisch integratieproces momenteel minder in de publicitaire schijnwerpers. Door de faculteit is er dit studiejaar echter ruimschoots aandacht geschonken aan het onderwerp. Door de leerstoel IEB werd in het eerste trimester zowel op keuze- als specialisatieniveau een vak over de eenwording aangeboden. Rostra zal in de komende edities een aantal bijdragen opnemen waarin verschillende aspecten van het integratieproces behandeld worden. De heer Haack, docent IEB, opent deze reeks hieronder met een inleidend artikel, waarin het accent op de EMU en het Interne markt programma ligt.

Drs. W. G. C. M. Haack

Na jaren van stagnatie maakt het proces van economische eenwording in West-Europa sinds het midden van de jaren tachtig een duidelijke versnelling door. In 1985 werd het besluit genomen de Interne Markt in 1992 te realiseren. Thans wordt overlegd over het plan om te komen tot een volledige Economische en Monetaire Unie (EMU), waarvan de eerste fase overigens al op 1 juli 1990 zal ingaan.

Integratie en economie

In onderstaand artikel zal bij de gangbare definitie van economische integratie worden aangesloten; het nemen van zodanige overheidsmaatregelen dat economische transacties met een grensoverschrijdend karakter niet meer verschillend behandeld worden van binnenlandse transacties¹. In feite ontstaat hierdoor één grote markt, vergelijkbaar met de vroegere nationale markten. Dit proces vereist enerzijds afschaffing van bestaande barrières voor grensoverschrijdende transacties, zoals invoerrechten en kwantitatieve restricties. Dit wordt vaak *negatieve integratie* genoemd. Anderzijds dient het overheidsbeleid geuniformeerd te worden, teneinde kunstmatige concurrentievervalsingen, bijvoorbeeld door verschillen in belastingen, te voorkomen. Deze beleidstoeladering wordt wel als *positieve integratie* betiteld².

Het economische aspect van de aldus gedefiniëerde economische integratie wordt gevormd door de effecten die de integratie op economische variabelen heeft. Voor de bedrijfseconoom gaat het hierbij om zaken als de toegang tot de markt, de concurrentiesituatie, de kosten

en de financieringsmogelijkheden. Voor de algemeen economen - en daar gaat het verder in dit artikel over - om variabelen als nationaal inkomen, economische groei, inkomensverdeling, werkgelegenheid, en betalingsbalans.

Idealiter moet de invloed van integratie op al deze variabelen bekeken worden voor tenminste drie groepen betrokkenen: de lidstaten, de niet-lidstaten en de wereld als geheel. In de praktijk beperkt men de analyse vaak tot de effecten op een enkele variabele - vaak het nationaal inkomen - voor een beperkte groep (in het algemeen de lidstaten)³.

Onder een aantal voorwaarden voorspelt de integratietheorie positieve welvaartseffecten voor de regio als geheel⁴. De voornaamste bronnen hiervan zijn de verbetering van de onderlinge arbeidsverdeling, gecombineerd met het gebruik van schaalvoordelen. Ook wordt de concurrentie en de efficiëntie bevorderd en kunnen de investeringen stijgen, waardoor de groei toeneemt.

Deze positieve gevolgen behoeven echter niet voor elke lidstaat afzonderlijk op te treden. In het geval van handelsverlegging bijvoorbeeld worden goederen duurder uit de partnerlanden geïmporteerd dan voordien uit de wereldmarkt gebeurde. Ook zullen bepaalde vormen van gemeenschappelijk economisch beleid niet voor elke lidstaat voordelig zijn en soms zelfs nadelen opleveren. Bij integratie is er naast het gemeenschappelijke belang dus ook sprake van belangenconflicten tussen de deelnemers. Voortgang van het integratieproces is zodoende alleen mogelijk indien elk van de partnerlanden per saldo een voldoende

mate van eigen nationaal belang in de genomen besluiten terugvindt⁵.

Een versnelling van het integratieproces deed zich ook voor in de jaren vijftig en zestig, toen de drie thans bestaande Europese Gemeenschappen - EGKS, EEG en Euratom - gevormd werden en hun eerste activiteiten ontplooiden. Zo kwam in deze jaren in het kader van de EEG een douane-unie tot stand, evenals een gemeenschappelijk landbouwbeleid. Ook werd een gemeenschappelijk mededingings- en handelsbeleid gevormd. Later stagneerde de eenwording en trad zelfs een zekere mate van desintegratie op. Een belangrijk symptoom hiervan was de verbreiding van de zogenaamde niet-tarifaire handelsbelemmeringen binnen de EEG.

De oorzaken van dit schoksgewijze proces van economische integratie zijn niet geheel duidelijk, maar kennelijk prevaleren afwisselend nationale en gemeenschappelijke belangen. Verschillende verklaringen zijn mogelijk voor deze situatie. Zo zou de voortgang van de integratie het gevolg kunnen zijn van een voor alle betrokken staten gemeenschappelijke externe bedreiging. In de jaren vijftig en zestig kan men in dit verband denken aan het dekolonisatieproces dat de betekenis van West-Europa in de wereld aantastte, terwijl in de jaren tachtig de achterblijvende economische groei in Europa een soortgelijk gevolg dreigde te hebben. Men kan de integratie ook zien als een schoksgewijze aanpassing van de institutionele structuur aan nieuw ter beschikking gekomen produktietechnieken. De industriële ontwikkeling in West-Europa in de jaren vijftig en zestig

was alleen mogelijk door vergroting van de markt, hetgeen de lidstaten enige tijd belangrijke economische voordelen opleverde. Toen na verloop van tijd de voordelen minder werden, gingen de belangenconflicten weer overheersen en trad een stagnatieperiode in. Kennelijk dienen thans opnieuw institutionele aanpassingen in de vorm van verdere integratie plaats te vinden om de inmiddels voortgeschreden produktietechnieken met succes in West-Europa te kunnen toepassen. Hierdoor wordt tegelijkertijd het hoofd geboden aan de eerdergenoemde externe bedreiging. Concluderend kan gesteld worden dat economische integratie ten doel heeft de eigen economische ontwikkeling te bevorderen en daardoor de relatieve positie in de wereld te verbeteren. Naast dit algemene belang doen zich tussen de lidstaten belangenconflicten voor over de verdeling van het te behalen nettovoordeel. In dit licht zullen we de recente ontwikkelingen in het integratieproces nader bezien.

De Interne Markt

Zoals eerder werd vermeld is aan het einde van de jaren zestig tussen de toenmalige zes lidstaten van de EEG een douane-unie tot stand gebracht. Dit betekende dat alle invoerrechten tussen deze landen afgeschaft werden en dat voor importen uit derde landen een gemeenschappelijk buitentarief werd ingesteld. In de loop van de tijd werd deze douane-unie uitgebreid met zes nieuwe lidstaten, terwijl tevens vrijhandelsakkoorden werden gesloten met andere Europese landen, verenigd in de Europese Vrijhandels Associatie. De hierdoor bereikte situatie van feitelijke vrijhandel werd in de loop van de jaren echter in belangrijke mate uitgehold door het ontstaan van allerhande nationale maatregelen die de onderlinge handel tussen de landen van West-Europa beperkten. Zo werden nationale bedrijven gesubsidieerd (bijvoorbeeld in de textiel of scheepsbouw), werden nationale produktnormen dwingend voorgeschreven en kochten overheden vrijwel uitsluitend bij nationale producenten. Deze handelsverstoringen worden aangeduid als niet-tarifaire belemmeringen (NTB's). Het is met name op de verwijdering van deze NTB's dat het Interne Markt project is gericht.

De Interne Markt heeft ten doel alle bestaande belemmeringen voor het grensoverschrijdend verkeer van goederen, diensten, personen en kapitaal te doen verdwijnen. Het Witboek van de Europese Commissie uit 1985⁶ onderscheidt (a) fysieke belemmeringen, dit zijn grenscontroles op personen- en goe-

derenverkeer, (b) technische belemmeringen, onder andere bestaande uit de verschillen in nationale produktvereisten, discriminatie bij de overheidsaankopen en beperkingen op het vrije verkeer van personen en kapitaal, en (c) fiscale belemmeringen, te weten de verschillen in BTW en accijnzen. Teneinde deze belemmeringen op te heffen worden door de Commissie een kleine 300 concrete maatregelen opgesomd die eind 1992 zouden moeten zijn gerealiseerd. De economische consequenties van dit ambitieuze project zullen aanzienlijk zijn. Aan de hand van de theorie van de economische integratie laten zich de volgende effecten van de vrijmaking van het handels- en faktorverkeer afleiden. Ten eerste zal de afbraak van bestaande belemmeringen een toename van de concurrentie en daarmee een toename van de efficiëntie tot gevolg hebben. Ten tweede zal de toegenomen concurrentie herallocatie van de produktie binnen de EG bewerkstelligen, waardoor schaalvoordelen behaald kunnen worden. Ook hierdoor zullen de produktiekosten dalen. Produktiefactoren, met name kapitaal, zullen stromen naar die plaatsen waar ze de grootste opbrengst geven en investeringen en innovatie zullen worden gestimuleerd, waardoor de economische groei kan toenemen.

In het onder auspiciën van de Europese Commissie uitgebrachte Cecchini-rapport⁷, wordt het totale potentiële welvaartsvoordeel van het Interne Markt programma voor de twaalf EG-landen geraamd op ongeveer 4.5% van het Europese BNP. Het Centraal Plan Bureau (CPB) heeft in het voorjaar van 1989 ook een schatting gepubliceerd die uitkomt op ongeveer de helft van het door Cecchini berekende effect⁸. Hoewel dit verschil aanzienlijk lijkt, is in feite de overeenkomst tussen beide uitkomsten het meest opmerkelijk. Gegeven de grote onzekerheden die dit soort schattingen omgeven, komen beide rapporten tot een resultaat dat in dezelfde orde van grootte ligt. Opmerkelijk is dat het CPB het netto welvaartsvoordeel voor Nederland hoger raamt dan het gemiddelde voordeel voor de gehele EG. De oorzaak hiervan is de reeds bestaande relatieve openheid van de Nederlandse economie in vergelijking met de andere EG-landen. Hierdoor zullen in eerste aanleg de voordelen voor de Nederlandse ondernemingen op buitenlandse markten relatief groot zijn, terwijl de penetratie van buitenlandse ondernemingen op de Nederlandse markt slechts weinig zal toenemen.

Als deze redenering juist is, zullen verschillende zuidelijke lidstaten zoals Portugal, Italië en Griekenland met hun

hun minder sterke concurrentiepositie en protectionistische traditie op korte termijn wellicht een minder dan gemiddeld voordeel realiseren. Ook hier is dus sprake van een zeker belangenconflict tussen de lidstaten, wat ondervangen is door tijdens de realisatieperiode van de Interne markt, de structurele hulpfondsen te verdubbelen.

Alhoewel er tot nu toe beperkte aandacht is besteed aan de gevolgen van het Europa 1992 project voor derde landen lijkt het er op dat de vrees voor ongunstige handelseffecten die bij derde landen leeft wel gerechtvaardigd is. Dit is dan niet zozeer het gevolg van een meer protectionistische handelspolitiek van de EG, maar veeleer van de versterking van de Europese concurrentiepositie door het Interne Markt programma⁹.

Hoe staat het nu met de realisatiekansen van dit ambitieuze project? Circa 60% van de voorstellen van de Commissie is door de Raad van Ministers goedgekeurd. Er moet nog over 110 voorstellen een besluit worden genomen. Aan deze constatering moet echter worden toegevoegd dat juist de nog resterende beslissingen de moeilijkste en meest omstreden zijn. Het is zeer de vraag of het zal lukken voor 1993 op alle punten overeenstemming te bereiken. En als er al overeenstemming wordt bereikt heeft dit soms een vorm die (tenminste voorlopig) een handhaving van de status quo inhoudt, zoals recentelijk bij de BTW-harmonisatie is gebeurd. Een ander onzeker punt betreft de omzetting van de aangenomen Europese richtlijnen in het nationale recht van de lidstaten. Hierbij doen zich grote achterstanden voor. Voorop lopen Denemarken, het Verenigd Koninkrijk, de Duitse Bondsrepubliek, Frankrijk en Nederland. Achterstanden bestaan er met name in de zuidelijke lidstaten Portugal, Italië en Griekenland. Ook hier is een reële mogelijkheid aanwezig dat het Interne Markt programma op 1 januari 1993 niet zal zijn voltooid en er nog niet sprake zal zijn van één ongedeelde economische ruimte.

Toch mag men verwachten dat de Interne Markt, wellicht wat later dan gepland en met wat uitzonderingen, zal worden gerealiseerd. De gemeenschappelijke voordelen lijken groot genoeg om de onderlinge belangenconflicten op te lossen. De structuur van de Westeuropese economie zal hierdoor de komende jaren aanzienlijke veranderingen ondergaan. Ook mag gerekend worden op een relatieve positieverbetering van de Westeuropese economie in de wereld, met name ten opzichte van de V. S. en Japan.

De Economische en Monetaire Unie Kort na het besluit tot vorming van de

Interne Markt is vooral op initiatief van Commissie-voorzitter Delors het idee om te komen tot een volledige Economische en Monetaire Unie (EMU) nieuw leven ingeblazen. Deze EMU zou de ongedeelde economische ruimte moeten aanvullen met het in omloop brengen van één Europese valuta en de daarbij behorende sterke mate van centralisatie van het economisch beleid in West-Europa. Een dergelijke uitbouw ligt in het verlengde van de schepping van de Interne Markt daar onbelemmerd onderling goederen- en kapitaalverkeer weinig betekenis heeft als de onderlinge wisselkoersen niet stabiel zijn.

Het idee van een EMU tussen de EG-landen is al oud. Nadat het Bretton-Woodssysteem begon te kraken, slaagden de EG-landen er pas aan het eind van de jaren zeventig in een beperkt monetair arrangement ter stabilisatie van de onderlinge wisselkoersen tot stand te brengen, het Europees Monetair Stelsel (EMS). Na een moeizaam begin heeft dit Stelsel volgens de meeste waarnemers in toenemende mate succesvol gefunctioneerd¹⁰

Het Delors-rapport¹¹ bepleit nu een wezenlijk verdergaand stelsel. Terwijl tot nu toe de voor de handhaving van de vaste wisselkoersen noodzakelijke coördinatie van het economische, met name van het monetaire beleid, werd overgelaten aan de autoriteiten der afzonderlijke lidstaten, stelt Delors voor uiteindelijk te komen tot een gemeenschappelijk Europees monetair beleid, te voeren door een „Europees Stelsel van Centrale Banken”, een in hoofdlijnen gemeenschappelijk begrotingsbeleid, vast te stellen door de Raad van Ministers, en een gemeenschappelijke Europese munt, de ECU. Dit einddoel moet worden bereikt in een drietal fases, waarin een toenemende verbondenheid van alle nationale EG-valuta's en een toenemende mate van coördinatie van het economische beleid moet worden gerealiseerd.

Wat heeft de economische theorie nu over deze plannen tot monetaire integratie te zeggen? Allereerst betreft dit de vraag naar de omvang van het gebied waarbinnen de aanvaarding van één munt of het volledig vastleggen van de onderlinge wisselkoersen (wat hetzelfde is) voordelig is. Bij de toetreding van een land of regio moet men de aan toetreding verbonden voor- en nadelen¹² tegen elkaar afwegen. Men dient zich daarbij te realiseren dat het belangrijkste voordeel van de aanvaarding van een gemeenschappelijke valuta gelegen is in de verbetering van de allocatie. Beslissingen omtrent productie, handel, investering en belegging zullen in het geïntegreerde gebied plaatsvinden op basis van

prijzen die niet meer verstoord worden door de mogelijkheid van wisselkoersfluctuaties. Dit voordeel is groter naarmate de (potentiële) economische contacten tussen de verschillende deelnemers aan het valutagebied omvangrijker zijn, dat wil zeggen naarmate de onderlinge handel en kapitaaltransacties intensiever plaatsvinden. Het voornaamste nadeel van monetaire integratie is het verlies van het wisselkoersinstrument om externe onevenwichtigheden te corrigeren. Dit nadeel zal zich met name voordoen als de betalingsbalansontwikkeling van de lidstaten sterk uiteenloopt, want bij een gelijksoortig verloop zijn onderlinge wisselkoerscorrecties niet nodig. Een uiteenlopende ontwikkeling is vooral te verwachten bij economieën met een sterk verschillende structuur. Exogene schokken, zoals een misoogst, een grondstoffenprijsverandering of een rentewijziging zullen dan zeer verschillende gevolgen voor het externe evenwicht hebben. In deze situatie kan het wisselkoersinstrument dus nauwelijks gemist worden. Bij landen met een sterk overeenkomstige structuur daarentegen zal het ontbreken van het wisselkoersinstrument waarschijnlijk veel minder problemen opleveren. De conclusie is dat landen die onderling intensieve economische betrekkingen onderhouden en een soortgelijke economische structuur hebben de beste kans hebben om tot

waarmee de economische theorie zich bezig houdt, heeft betrekking op de voorwaarden waaraan voldaan moet zijn wil de monetaire integratie succesvol zijn. Een belangrijke voorwaarde blijkt het ongeveer gelijk lopen van het inflatietempo in de deelnemende lidstaten te zijn¹³. Dit wordt bevestigd door de praktische ervaring met het EMS, waarin de inflatieverschillen de belangrijkste oorzaak vormden van de wisselkoersaanpassingen. De onderlinge aanpassing van het inflatietempo, in de regel een aanpassing aan het laagste niveau, brengt voor de lidstaten met een hoge inflatie kosten met zich mee. Uitgaande van een op korte termijn niet-verticale Phillipscurve zal een verlaging van de inflatie een tijdelijke toename van de werkloosheid en een daling van de productie met zich meebrengen. Anderzijds zal aansluiting bij een valutagebied de geloofwaardigheid van het nationale anti-inflatiebeleid vergroten, waardoor dit beleid succesvoller zal zijn en de kosten geringer.

Uit de ervaring met het EMS bleek ook de grote betekenis van de coördinatie van het economische, met name het monetaire, beleid. Enerzijds is dit noodzakelijk om de inflatietempi bij elkaar te houden, anderzijds dienen dreigende externe onevenwichtigheden met bijvoorbeeld een gecoördineerd rentebeleid bestreden te worden. Tevens dient ten opzichte van de buitenwereld een eenvor-

Zuidelijke lidstaten profiteren op korte termijn minder van éénwording.

voordelige monetaire integratie over te gaan.

In het algemeen voldoen de EG-lidstaten aan het boven ontwikkelde richtsnoer: het zijn vrijwel alle industrieel ontwikkelde gebieden, die nauwe economische betrekkingen met elkaar onderhouden. De landen die het minst aan deze omschrijving voldoen zijn enerzijds Ierland, Griekenland en Portugal wegens hun achtergebleven industriële ontwikkeling en anderzijds het Verenigd Koninkrijk en (in mindere mate) Nederland in verband met de relatief belangrijke plaats die de energiesector in de economie inneemt. Voor deze landen zou monetaire integratie met de EG-partners dus minder voordelig, ja zelfs nadelig kunnen zijn. Overigens valt te verwachten dat deze verschillen in de loop der tijd af zullen nemen, waardoor deelname op den duur meer voordelen zou opleveren.

Een hiermee verband houdende vraag

mig beleid gevoerd te worden. In hoeverre dit ook voor het begrotingsbeleid geldt is meer omstreven. Met name op het gebied van de omvang en financiering der begrotingssaldi lijkt in verband met de invloed op de inflatie en de rentestanden een centrale besluitvorming gewenst. Dat ook bijvoorbeeld de absolute hoogte van het overheidsbudget als deel van het nationaal inkomen, de omvang van de voornaamste bestedingscategorieën in Europa en de aandelen hiervan in de begroting meer met elkaar in overeenstemming moeten worden gebracht, lijkt op korte termijn minder noodzakelijk voor een succesvolle monetaire integratie. Wel lijkt het waarschijnlijk dat de belastingstructuren, de stelsels van sociale zekerheid, het niveau der onderwijsvoorzieningen en daarmee belangrijke componenten van het overheidsbudget door de volledige economische integratie op den duur naar elkaar toe zullen (moeten) groeien.

Een spoedige succesvolle realisering van het einddoel van de monetaire integratie is, ondanks het feit dat is besloten op 1 juli 1990 de eerste fase van het Delorsplan te laten ingaan, weinig waarschijnlijk. Allereerst bestaan er tussen de lidstaten nog belangrijke meningsverschillen over de wijze waarop het einddoel bereikt moet worden. Deze meningsverschillen lijken goed overeen te komen met de belangenconflicten die met betrekking tot de monetaire integratie tussen de lidstaten bestaan. Zoals bekend heeft het Verenigd Koninkrijk tot nu toe de meeste reserves tegen het plan Delors kenbaar gemaakt. De achtergronden van deze reserves - evenals van de weigering tot nu toe deel te nemen aan het wisselkoersmechanisme van het EMS - zijn in het licht van de in het voorgaande besproken theoretische overwegingen begrijpelijk (zoals het ook begrijpelijk is dat in Engeland vanuit het bedrijfsleven wel gepleit wordt voor zo spoedig mogelijk deelname). Maar ook voor andere lidstaten, met name de landen met een achtergebleven economische structuur en hoge inflatie, Griekenland en Portugal, is haast met de monetaire integratie niet nodig. Zij wensen kennelijk nog enige vrijheid te behouden in het gebruik van het wisselkoersinstrument. Weer andere landen, vooral de lage inflatielanden Duitsland en Nederland zetten nog vraagtekens bij de voorgestelde institutionele opzet van het Europees Stelsel van Centrale Banken. Zij vrezen juist een verslapping van de monetaire discipline.

Op de langere termijn zullen deze belangenconflicten waarschijnlijk afnemen, maar er zijn nog andere obstakels voor volledige monetaire integratie. Een eerste wordt gevormd door de grote institutionele verschillen tussen de lidstaten, zoals de belastingdruk, de sociale zekerheidsniveau's en de omvang van de publieke sector. Het is de vraag of vermindering van deze structurele verschillen kan worden opgevangen zonder gebruik te maken van wisselkoersaanpassingen. Een tweede probleem zijn bestaande verschillen in de economische structuur van de lidstaten waardoor, zoals in de jaren '70 plaatsvond, externe schokken vanuit de buitenwereld sterk uiteenlopende gevolgen voor de lidstaten hebben. Het meest waarschijnlijk lijkt het daarom dat de nauwere coördinatie van monetair en budgetair beleid in Europa zal worden voortgezet, zonder dat de mogelijkheid van wisselkoersaanpassingen voorshands wordt opgegeven. Dit is overigens in overeenstemming met het plan Delors. Het einddoel van de monetaire integratie, nl. de aanvaarding van één munt, lijkt op zijn vroegst

pas aan het begin van het volgende decennium realiteit te kunnen worden.

Slotbeschouwing

Met betrekking tot de Europese economische integratie is op vele terreinen sprake van hernieuwde activiteit. Zo is men doende met de herziening van het landbouwbeleid, met nieuwe benaderingen in de mededingingspolitiek, met de uitbreiding van het technologische onderzoek op Europees niveau en met de totstandkoming van een gemeenschappelijke vervoerspolitiek. Het meest tot de verbeelding spreken echter de twee in dit artikel centraal geplaatste ontwikkelingen, nl. de verwezenlijking van de Interne Markt („Europa 1992”) en van de Economische en Monetaire Unie (EMU).

Voor het eerstgenoemde project wijzen de beschikbare ramingen van de welvaartseffekten op aanzienlijke positieve gevolgen voor de Europese Gemeenschap als geheel. Van de effecten van de EMU zijn geen kwantitatieve schattingen beschikbaar, maar uit de theorie valt af te leiden dat hieruit in principe ook positieve resultaten kunnen voortvloeien.

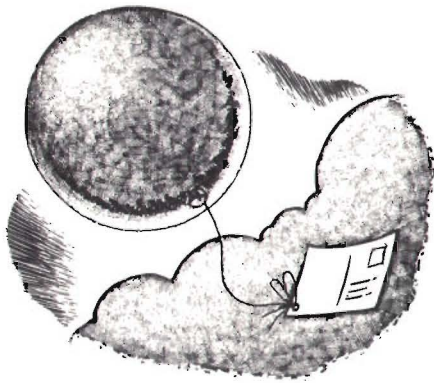
Een belangrijke vraag is die naar de verdeling van het totale voordeel. Uit de geschiedenis van de integratie blijkt namelijk dat niet alle lidstaten evenveel voordelen behoeven te ondervinden. Het volstaat in dit verband met te wijzen op de ongelijke effecten van het gemeenschappelijke landbouwbeleid, waarvan met name het Verenigd Koninkrijk ernstig nadeel heeft ondervonden. Ook de voordelen van het Interne Markt project zullen waarschijnlijk ongelijk verdeeld worden. Nederland - en andere relatief open economieën met een sterke concurrentiepositie - zullen aanvankelijk relatief meer voordeel ondervinden. Het is waarschijnlijk dat ook de economische voordelen van de EMU in eerste instantie voornamelijk naar de noordelijke en economisch krachtige lidstaten zullen vloeien. Van grote betekenis zijn daarom de begeleidende maatregelen van regionale aard die de armere, minder ontwikkelde landen van de Europese Gemeenschap in staat moeten stellen hun economische structuur te verbeteren, zodat op de langere termijn een meer evenwichtige verdeling van de voordelen van de economische integratie over de huidige lidstaten van de Europese Gemeenschap zal kunnen plaatsvinden. Het is een positief punt dat verdergaande integratie thans gekoppeld is aan een dergelijk steunverleningsmechanisme.

De Interne Markt zal daarom in de loop van de jaren '90 wel gerealiseerd worden

evenals een nauwere coördinatie van het macro-economisch beleid. De aanvaarding van één munt zal mogelijk de huidige integratiegolf bekronen - in het begin van de ééntonwintigste eeuw - en wellicht eerst door een beperkt aantal lidstaten worden verricht. Op langere termijn zal de integratie zeker niet beperkt blijven tot de huidige lidstaten, maar zullen ook met andere landen integratieverbanden ontstaan. Deze ontwikkeling betekent dat op den duur steeds meer economisch-politieke bevoegdheden zullen worden overgedragen aan internationale organen. Dit proces heeft uiteraard politieke implicaties en lijkt er op uit te lopen dat de huidige lidstaten op den duur het karakter van provincies in een Verenigd Europa zullen gaan krijgen. In de loop van dit schoksgewijze proces zullen echter nog vele - niet alleen economische - belangenconflicten uit de weg moeten worden geruimd. ■

1. Bela Balassa, *The Theory of Economic Integration*, Homewood, 1961, p 1-3
2. J. Tinbergen, *International Economic Integration*, Amsterdam, 1965, p 77/78
3. W. G. C. M. Haack, *The Selectivity of Economic Integration Theories*, *Journal of Common Market Studies*, vol. XXI, no 4, 1983, p 365-387
4. Peter Robson, *The Economics of International Integration*, Londen, 1987 (3e ed.)
5. M. Weisglas, *Europa op weg*, Amsterdam, 1989, p 5
6. Commission of the European Communities, *Completing the Internal Market*, Luxembourg, 1985
7. P. Cecchini, *Alles op alles voor Europa - de uitdaging 1992*, Amsterdam, 1988
8. C. P. B., *Nederland en Europa 1992*, 's-Gravenhage, 1989
9. W. G. C. M. Haack, *Europa 1992 en de handelseffecten voor derde landen*, in *Internationale Spectator*, jrg. 43-9, sept. 1989, p. 572-578
10. F. Giavazzi, e.a. (eds), *The European Monetary System*, Cambridge, 1988
11. *Rapport over de Economische en Monetaire Unie in de Europese Gemeenschap*, *Europa van Morgen* 26-4-1989, p 236-252
12. Y. Ishiyama, *The Theory of Optimum Currency Areas: A Survey*, in *IMF-Staff Papers*, 1975, vol. XXII, p 344-383
13. P. de Grauwe, *Het Europees muntstelsel en de autonomie van het economisch beleid*, p 16, in P. de Grauwe e.a. *De Europese Monetaire Integratie: vier visies*, 's-Gravenhage, 1989.

De Mooie Momenten van het HOOGVLIEGEN volgens Moret Ernst & Young

~ B A L L O N ~

Ballon. Echte hoogvliegers zijn al op jeugdige leeftijd te herkennen. Zo geven zij antwoordkaarten, bevestigd aan met helium gevulde speelgoedballonnen, prijs aan de wind. Om de door de ballon afgelegde afstand te bepalen hebben zij de antwoordkaarten vooraf gefrankeerd. De grootste vijand van hoogvliegers zijn *filatelisten*.

Vliegend tapijt. Te verkrijgen bij de betere Perzenzaak. Leverbaar met en zonder franje. Berucht vanwege z'n vocht-

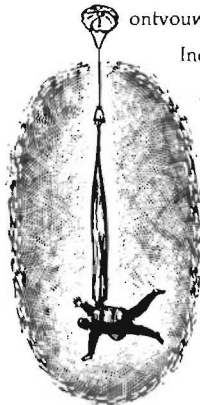

~ V L I E G E N D T A P I J T ~

absorberend vermogen. Bij slecht weer wil er nog wel eens een sultan uit de lucht komen vallen.

Luchtdoop. Benaming voor de eerste keer in de stratosfeer. Komt verder geen *geestelijke* aan te pas. Behalve als het verkeerd afloopt.

Parachute. Onmisbaar attribuut voor hoogvliegers. Door aan een koord te trekken ontvouwt de "chute" zich.

~ P A R A C H U T E ~

Indien dit niet gebeurt, beschikt u altijd nog over een *reserve-parachute*. Weigert deze ook, dan mag u beide ruilen.

Hoogtemeter. Instrument om de hoogte te meten. Indien deze op *nul* staat, heeft u de grond nog niet verlaten of, wanneer u zoëven nog vloog, bent u net neergestort.

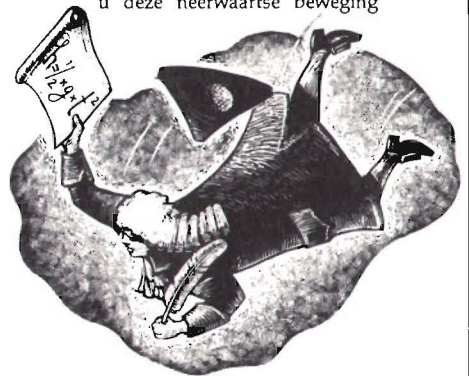
Luchtzak. Valwind waarbij door afkoeling zwaarder geworden lucht omlaag beweegt. Het vliegtuig kan hierdoor een

~ L U C H T Z A K ~

onverhoedse duik maken. Ook wel scheldwoord voor brokkenpiloten die van rechtskomend luchtverkeer geen voorrang geven. Overigens worden sommige mensen *luchtziek* van een luchtzak.

Vrije val. Indien u onderweg uit een vliegtuig stapt, begint u zich met een groeiende snelheid naar beneden te bewegen. Zolang u deze neerwaartse beweging

~ V R I J E V A L ~

niet afremt, heet dit vrije val. Wanneer u niet over een valscherm beschikt, hard in uw arm knijpen en hopen dat u wakker wordt.

Moret Ernst & Young is een organisatie van maatschappen op het gebied van accountancy, belastingzaken, organisatie en informatica. Bel eens met de heer R.J. Ekkebus (tel. 010-407 25 21) en ontdek dat ook een carrière z'n mooie momenten kent.

Moret Ernst & Young

UR dient zich meer bestuurlijk op te stellen.

Drs. R. C. W. van der Voort is medewerker voor economische geschiedenis bij de vakgroep Macro-economie. Ook is hij sinds 1987 lid van de Universiteitsraad (UR) voor de Facultaire Alliantie. Vanuit dat perspectief belicht hij de problemen over de toewijzing van middelen aan de economische faculteit.

Drs. R.C.W. van der Voort

In Rostra 165 is in artikelen van Schulp, Verheijen en Wesseling op uitvoerige wijze het conflict tussen het CvB en de economische faculteit over de middelen-toewijzing aan de orde gesteld. In deze publicaties zijn door invloedrijke leden van de faculteit onder andere verwijten gericht aan het adres van de UR. Dit orgaan heeft immers het budgetrecht, zodat zij in staat moet worden geacht - ook tegen de wil van het college- de faculteit meer middelen te verschaffen. Als lid van de UR en medewerker van de faculteit is er dus alle aanleiding hier enige opmerkingen over te maken.

Model

Het verfoeide model dat voor onze faculteit telkens zo ongunstig uitpakt is rond 1985 ontwikkeld om de BWUP en de AIO's zonder gedwongen ontslagen te kunnen invoeren. Voorts werd het, in deze periode van structureel dalende universitaire inkomsten, duidelijk dat ook de uitgaven beheerst dienden te worden. Het model beschreef daartoe de feitelijke situatie -legitimeerde deze ook- en bepaalde voorts dat de kosten van het veranderde beleid werden afgewenteld op de zogenaamde groeifaculteiten. Binnen deze instellingen werd vervolgens de pijn bij de groeisectoren gelegd.

Strategische capaciteit

Gaandeweg heeft het model echter een andere functie gekregen, namelijk een weg zichtbaar te maken, waarlangs geld vrijgemaakt kan worden voor zogenaamde vernieuwing en profilering. Dit houdt in dat in facultaire budgetten wordt aangegeven welk deel hieraan besteed moet worden op straffe van inkrimping bij een volgende begrotingsronde. Wat de faculteit in het verleden te kort heeft gekregen wordt thans mondjesmaat middels vernieuwing en profilering toegeedeeld.

Het gevolg hiervan is dat de omvang van het budget op de lange termijn afhankelijk is van de strategische capaciteit van de faculteit, terwijl op korte termijn de onderhandelingen tussen college en faculteitsbestuur beslissend zijn. Hoewel het model in zijn laatste variant tegelijkertijd eenvoudiger en gevoeliger voor dynamiek is geworden, blijft het een omslachtige en verwarrende manoeuvre om de gelden te verdelen.

Inzicht

Het ministerieel kader, de actuele financiële situatie van de instelling en de facultaire begrotingen -inclusief de exploitatie van tweede en derde geldstroom-bieden voldoende randvoorwaarden voor een doelmatige en verantwoorde allocatie. De spiegel van deze verandering in het toedelingsproces is het feit dat de UR zich ook meer bestuurlijk zal dienen op te stellen en minder als hoeder van groepsbelangen. Zo doet de paradox zich voor dat thans in de raad het inzicht doorbreekt dat 'de vierde variant' nooit toegestaan had mogen worden. Een tweede paradox lijkt zich bovendien aan te dienen die eruit zal bestaan dat in het verleden de stijgende instroom niet gehonoreerd werd, maar de toekomstige dalende studentaantallen onmiddellijk

model voor de groeifaculteiten, omdat de notitie Weddepohl aan het college was voorgelegd. Uit het antwoord van het college bleek toen al dat deze eigenschap van het model weliswaar niet ontkend werd, maar tegelijk ook als niet relevant moest worden aangemerkt. De progressieve fractie voelde echter weinig voor een debat, zoals zij ook bij de begrotingsbehandeling van dit jaar tegen ophoging van de middelen voor de economische faculteit waren. Dankzij de studentenfractie is dit overigens toch gebeurd. Hoewel de directe invloed van de economische faculteit in de UR beperkt is, is er toch een belangrijke bijdrage geleverd aan een verdere aftakeling van de facultaire budgetten.

SARA

Overigens moet bedacht worden, dat er naast groeifaculteiten nog andere instellingen zijn die nadeel ondervinden van de eigenaardige toedelingssystematiek. Beta faculteiten met veel tweede geldstroom onderzoek lopen jaarlijks miljoenen gulden mis, doordat de extra middelen hiervoor niet worden doorgegeven, hetgeen maar ten dele gecorrigeerd wordt door hun betere positie in het model. Aan GCEI (Gemeentelijk Centrum voor Electronische Informatiever-

„Vierde variant had nooit toegestaan mogen worden.“

in rekening zullen worden gebracht, zij het via de omweg van profilering en vernieuwing.

Beperkte invloed

In de artikelen werd gesteld, dat in de UR nooit een gunstige beslissing voor onze faculteit tot stand kan komen die ten koste van de andere eenheden gaat. Deze opmerking is voor de afgelopen periode juist. De raad was immers op de hoogte van de nadelige werking van het

werking) betaalt de UvA thans een bedrag van zeven ton voor het uitbetalen van salarissen. Wellicht kan dit goedkoper, maar veel ernstiger is de omstandigheid dat de computer-systemen van UvA en GCEI niet op elkaar aansluiten, zodat een integratie van salaris- en personeels-administratie onnodig ingewikkeld en kostbaar is; daar komen dus de kosten vandaan.

*vervolg op pagina 31:
UNIVERSITEITSRAAD*

17 - 20 juni 1990

KPMG Klynveld Business Course

Continental Europe Training Centre Brussel

KPMG Klynveld is een toonaangevende organisatie in Nederland op het gebied van accountancy en consultancy en maakt deel uit van KPMG met 68.000 medewerkers in 117 landen. Het internationale hoofdkantoor is gevestigd in Amsterdam.

Tot de KPMG organisatie in Nederland behoren registeraccountants, organisatie-adviseurs, EDP-auditors, belastingadviseurs, accountants-administratieconsulenten en andere professionele dienstverleners.

Eigentijdse accountancy

De accountancy verlegt zijn grenzen. Inspirerend, afwisselend en vol uitdagingen.

Wil de moderne accountancy succesvol zijn dan zal zij, naast de controle die de basis vormt van de werkzaamheden, ruime aandacht moeten geven aan aspecten als consultancy, branchespecialisaties, internationale transfers, businessplans, acquisitie en informatiebehoefte bij cliënten.

Ook de persoonlijke loopbaanmogelijkheden van kwalitatief goede medewerkers is een belangrijke voorwaarde voor succes.

Accountancy: een professie voor u?

Eigenlijk heeft u al gekozen om na uw studie bedrijfseconomie een studie voor registeraccountant te gaan volgen. Toch blijven er nog een aantal vragen over:

- voor welke organisatie moet ik kiezen
- wat voor werk ga ik in het begin doen
- wat is mijn carrièreperspectief
- zijn er internationale mogelijkheden
- kan ik mij specialiseren
- welk soort cliënten ga ik bedienen.

Waarom aan deze cursus deelnemen?

Doel van de Business Course is u kennis te laten maken met het basisconcept van een eigentijds controleproces en u te confronteren met functies en taken van een registeraccountant.

Voor een beperkt aantal ambitieuze studenten bedrijfseconomie die hun idee over accountancy willen toetsen bij een op de toekomstgerichte, toonaangevende organisatie op het gebied van accountancy en consultancy een unieke mogelijkheid.

Wat biedt deze cursus u?

De Business Course is samengesteld en wordt begeleid door een groep jonge universitair opgeleide registeraccountants.

De cursus geeft u inzicht in het werk en functioneren van bedrijfseconomen in de controle- en adviespraktijk. Gedurende deze intensieve dagen komen door middel van korte inleidingen en cases onder meer aan de orde:

- de praktische toepassing van een moderne controle aanpak gebaseerd op toleranties en risicoanalyses
- de accountant als adviseur
- de internationale aspecten van de accountancy
- de accountant als ondernemer
- de carrièreperspectieven in de accountancy.

De cases worden door de deelnemers uitgewerkt waarbij een competitie is ingebouwd.

Aanmelding

De aanmelding staat open voor studenten bedrijfseconomie die zich in de laatste fase van hun doctoraalstudie bevinden en de postdoctorale accountancy-opleiding gaan volgen.

Het aantal deelnemers is maximaal 20.

Informatie en een inschrijfformulier kan worden verkregen bij KPMG Klynveld, Postbus 72001, 1007 TB Amsterdam, telefoon 020-5461600, Corien Kauffman.

De inschrijving sluit 1 mei.

Indien uw gegevens hiertoe aanleiding geven zullen wij u uitnodigen voor een intake-gesprek op 23 mei a.s. in Amsterdam.

Over de definitieve plaatsing zullen wij u voor 5 juni informeren.

Stage in Costa Rica

Studenten trachten steeds vaker een stage in hun studieprogramma op te nemen. De meesten zoeken het niet ver van huis. Floris Schilthuis overschreed de Europese grenzen en 'doorliep' in de herfst van '89 een stage in tropisch Costa Rica. Hieronder doet hij verslag van zijn ervaringen.

Floris Schilthuis

Vorbereiding

Het regelen van een stage in een ontwikkelingsland blijkt meestal een nogal omslachtige aangelegenheid. Met name hierdoor werd ik er lange tijd van weerhouden werkelijke actie te ondernemen om aan mijn wens op veldonderzoek te gaan tegemoet te komen. De voornaamste obstakels zijn het vinden van geschikte begeleiding aan de faculteit en belangrijker nog, in het land van bestemming. Bovendien is het lastig om de financiële middelen te vinden om de kosten te dekken en moet de stage in het studieprogramma passen.

Verheugd was ik dus toen zich onverwacht aan mij de gelegenheid voordeed om op stage-onderzoek in Costa Rica te gaan. De stage ging uit van de Vrije Universiteit en zou begeleid worden door een medewerker ter plekke. Hierdoor waren lastige factoren als de plaats, periode en lokale begeleider snel geregeld.

Er was slechts weinig tijd om voor het vertrek een onderzoekszopzet in elkaar te zetten. Het onderwerp van de studie, de opzet ervan en de te toetsen hypothesen hadden wij, stagegenoot Mark en ik, in ons hoofd samengevat als „we gaan iets over kredietverlening aan koffieboeren doen”. Deze gebrekkige voorbereiding moest noodgedwongen in het land van bestemming zijn vervolg krijgen.

Derde wereld

Aangekomen in Costa Rica werden wij, volgens afspraak midden in de nacht op het vliegveld van San José opgehaald door de voor mij onbekende begeleider Ruerd Ruben, woonachtig in San José met vrouw en kind. Zijn voorbereiding op ons bezoek was in tegenstelling tot die van ons zeer degelijk. We konden intrek nemen in een onverwacht luxe appartement (warme douche) en kregen de beschikking over een auto.

Hoge hakken

De contrasten met Nederland vielen op het eerste gezicht mee in de relatief welvarende hoofdstad van het land. Over

het algemeen schenken de Costaricanen een hoge prioriteit aan hun uiterlijk in de vorm van het dragen van nette kleding (erg veel hoge hakken). Dit, samen met het feit dat de bedelarij zich voornamelijk manifesteert in de vorm van loten- en straatverkopers maakt het makkelijk om snel een te rooskleurig beeld van de werkelijke situatie te krijgen.

Ruerd had voor ons al een lijst van interessante contactpersonen in het bank-, koffie-, en kredietwezen samengesteld. Hij was dan ook verbaasd over onze gebrekkige voorbereiding. Gelukkig was hij geen groot voorstander van vooraf uitgebreid uitgewerkte opzetten omdat daar meestal weinig van overeind blijft, vooral als de afhankelijkheid van plaatselijke onbekende omstandigheden groot is.

Jet-lag

De eerste twee weken vulden zich met een oriënterend onderzoek waarin de macro-economische toestand van het land en een beschrijving van het bank- en kredietwezen in institutionele zin

weergegeven werden. Opgejut door de aardige, maar zeer veeleisende Ruerd, leek het alsof de jet-lag slechts in omvang toenam. Het werk bestond voornamelijk uit gesprekken met betrokkenen, waarbij zelfs bankdirecteuren op het hoogste niveau hun deuren bleken te openen na wat aandringen van twee 'jonge hollandse onderzoekers'. De deadline van dit oriënterende onderzoekje werd met nachtwerk gehaald en kreeg de goedkeuring van de inquisiteur Ruerd.

Vraagstelling

De studie van de eerste twee weken had geholpen om inzicht te krijgen in de aanwezige mogelijkheden voor vervolg en verdiepijngs onderzoek. Om een aantal redenen besloten we ons toe te leggen op de bestudering van de kredietverschaffing op korte termijn (het voorfinancierings krediet) aan gecoöperativiseerde kleinschalige (arme) koffieboeren. Voorfinancierings krediet blijkt een zeer belangrijke maar tevens een dure bron van financiering in de produktiecy-

Boerenwoning: één windvlaag en het is weg

clus van de koffieboer. Het ging ons er vooral om de consequenties van de huidige kredietverlening vanuit de vraagkant -de boer- te analyseren. Hiermee hoopten wij adviezen voor veranderingen aan de aanbodzijde -in dit geval kredietinstellingen, banken en internationale organisaties- te kunnen geven. Data over de situatie van de koffieboeren zou moeten worden verkregen middels enquêtes met de kleinschalige koffieboeren. Informatie moest met name gevonden worden over hun inkomens- en krediet situatie, alternatieve financieringswijzen voor de koffieproductie en hun productiekosten en -opbrengsten.

Hangmat

Ruerd, een ervaren stagebegeleider, vond dat wij minstens een maand bij boeren op het land moesten zitten. „Bij de boer wonen, in de hangmat slapen en helpen koffie plukken” riep hij ons toe. Zelf ervaren hoe men op het land leeft en werkt, om vanuit dat perspectief micro-economisch onderzoek doen, is zijn ideaal. Het stond dus vast dat om goed onderzoek te kunnen doen we op zoek moesten gaan naar ellendige omstandigheden waar wij ons met volle overgave in zouden werpen in navolging van het advies van de leermeester.

Na enkele oriënterende bezoeken aan koffie-coöperaties (dat zijn handels- en kredietcoöperaties waarin per coöperatie 100 tot 400 particuliere kleinschalige koffieboeren verenigd zijn) werd ons onderzoeksgebied bepaald: zes coöperaties in de arme provincie Guanacaste. Niet geheel toevallig zijn het ook deze coöperaties waar de branders van 'Max Havelaar'-koffie hun Costaricaanse koffiebonen kopen.

De daarop volgende vijf weken bestonden uit het afnemen van de gemaakte en geteste enquête. In onze bolide (de inmiddels dramatisch uit elkaar vallende Fiat 124 special T) togen wij op de maandagochtenden zeer vroeg, vanuit San José naar de verschillende te bestuderen coöperaties en hun boeren.

Spinnewebben

Cijfers over kredietverschaffing aan de boeren waren meestal wel te vinden bij het coöperatiekantoor, hoewel dat regelmatig inhield dat er op zolder tussen de spinnewebben gezocht moest worden naar de administratie. Per coöperatie werden er ongeveer vijftien boeren geënquêteerd die we aan huis bezochten. De boeren waren meestal alleen op de motor, te paard of te voet te bereiken. Ze bleken zonder uitzondering erg vriendelijk en behulpzaam en vonden het prachtig dat we uit Nederland kwamen. Má-

quina Naranja -de oranje machine- en Marco van Basten waren ook in de grootste uithoek beroemdheden. Door-deweeks overnachtten we òf bij boeren òf in een plaatselijk pension. De week-einden bestonden uit het nodige bijkome-nen en de zondagse bespreking met Ruerd over het volbrachte werk.

Dit deel van het onderzoek verliep won-derlijk goed. De hulp van de lokale be-voorking, de medewerkers van de coöpe-raties en een ontwikkelingsbureau was hierbij onontbeerlijk. Het resultaat na vijf weken 'veld' was zo'n tachtig enquê-tes en veel cijfermateriaal uit de coöpera-tiekantoren.

Onderzoeks resultaten

Het werd nu zaak om met de grote papierstapel iets zinnigs te gaan doen. Na een maand afzondering in het appara-tement in San José was er een rapport geproduceerd waarin we een model in elkaar hadden gezet over de positie van voorfinancieringskrediet in het inkomen van de boeren. Uitgegaan werd van een vergelijking tussen de data van de armste 25% en de rijkste 25% van de boeren in het onderzoek. De belangrijkste resulta-ten zijn als volgt samen te vatten. Als we alleen de koffie-activiteiten van de boe-ren beschouwen, en abstraheren van de andere inkomsten bronnen, zijn er kort-weg twee elementen bestudeerd: de voorfinancieringskrediet-beschikbaar-heid voor de boeren èn de productiekos-ten en -inkomsten van de koffie.

Wat betreft de kredietbeschikbaarheid valt uit de volgende waarnemingen te concluderen dat de armere boeren min-der goed kunnen voorzien in hun be-hoeftte aan voorfinancieringskrediet.

1. Het aanbod van voorfinancieringskre-diet hangt positief af van het rendement per hectare, die bij armere boeren lager ligt (23, 9 t.o.v. 49, 8 fanegas) (Zie tabel).

2. De armere boeren blijken zichzelf meer te moeten beperken in het uitvoe-fenen van vraag naar het krediet doordat de ruimte die het inkomen biedt voor extra kredietkosten kleiner is. Dit is te zien aan het grotere aandeel van het inkomen van armere boeren dat al door kredietverplichtingen wordt ingenomen (33, 5% t.o.v. 16, 8%).

3. De armere boeren dekken een groter deel van hun voorfinancieringskosten met krediet ondanks dat ze beperkter zijn in het aanbod en vraaguitoefening ervan. Tevens viel op te maken uit de enquêtes dat de armere boeren vaker gedwongen zijn tot 'contraproductieve activiteiten' (verkopen van een melkkoe, verkopen van land, zelf in loonarbeid gaan, minder kunstmest gebruiken...). Dat bevestigt dat ze tegen hun kredietli-miet aan zitten en financieringsproble-men hebben.

Als de productiekosten bekeken worden blijkt dat de rijkere boeren 61% meer onderhoudskosten maken per hectare land. Dit betere onderhoud leidt tot een bruto inkomen dat 120% hoger en een netto inkomen dat zelfs 164% hoger ligt dan dat van de armere boer.

Door het slechtere onderhoud hebben de armere boeren lagere netto opbrengsten. Zodoende hebben ze minder eigen finan-ciële middelen waardoor ze afhanke-lijker zijn van externe kredietbronnen. Deze zijn niet voldoende aanwezig zo-dat ze minder totale middelen (eigen en geleende) beschikbaar hebben voor het onderhoud en dus met een lager rende-ment geconfronteerd worden. Bij gebrek aan grotere kredietbeschikbaarheid blijven de armere boeren in de cyclus hangen van lage rendementen - slechter onderhoud door minder totale middelen - lage rendementen.

Naar onze mening zal een grotere kre-

vervolg op pagina 31: COSTA RICA

Tabel 1.	Armste 25%	Middel	Rijkste 25%	% Verschil Rijk-Arm
Koffie Areaal (Ha)	1,7	2,1	3,4	
Productie/Ha*	23,9	38,0	49,8	108%
Totale Kred.Kosten als % van Tot.Ink.	33,5%	26,7%	16,8%	
Prod.kosten gedekt door Krediet (%)	69,8%	53,1%	46,9%	
Totale Kosten/Ha	53.445	70.060	86.278	61%
Bruto Inkomen/Ha	123.611	191.748	271.460	120%
Netto Inkomen/Ha	70.166	129.124	185.182	164%

* Productie per hectare in fanegas, 1 fanega is twee dubbele hectoliter, ongeveer 47 kg.
Bron: Van den Boogaard en Schilthuis, El Crédito para el Préfinanciamiento de Café y su efecto sobre los Ingresos del Pequeño agricultor, 1989

De arbeidsmarkt voor economen

Enige tijd geleden zijn de resultaten bekend geworden van een grootscheeps enquête-onderzoek onder Nederlandse economen. Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van onze faculteit. Wat vinden de afgestudeerden en hun werkgevers van de studie in relatie tot het werk van economen?

Drs. J. C. H. Oostendorp

Wat maakt iemand tot een goed econoom, welke rol heeft de studie daarbij gespeeld, waar zijn de economiestudenten terecht gekomen, wat hebben zij bereikt?

Omdat onze faculteit meer inzicht wilde hebben in dat soort vragen is in 1987 door ons het initiatief genomen tot een onderzoek onder economen in Nederland. De bedoeling hiervan was uiteindelijk ook om aanbevelingen te kunnen doen voor het facultaire curriculum.

Het onderzoek is in eerste aanleg gedaan middels een uitgebreide vragenlijst in het kerstnummer 1987 van het Economenblad, dat gelezen wordt door ongeveer 10000 Nederlandse economen.

De respons was verrassend hoog, want 25% van hen vulden de enquête in. Dat is 10% van alle Nederlandse economen. Het onderzoek is uitgevoerd door het faculteitsbureau, leden van de vakgroep Micro-economie en mensen van de Stichting Centrum voor Onderwijsonderzoek (SCO).

De resultaten zijn neergelegd in een rapport (SCO-rapport 198, Arbeidsmarkt en curriculum economie, Ben Wilbrink), dat vervolgens is besproken op een workshop die door de faculteit is georganiseerd. Daaraan is deelgenomen door vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, de overheid en docenten van onze faculteit. Uiteindelijk heeft dit geleid tot aanbevelingen met betrekking tot het onderwijs aan de faculteit.

De respondenten

Door de relatief hoge respons van 25% heeft de enquête (die bijna 200 vragen omvatte) een schat aan gegevens over de Nederlandse economen opgeleverd.

Er was nauwelijks sprake van selectieve non-response op de afzonderlijke vragen, ook niet op de vragen met betrekking tot het inkomen, zoals vaak het geval is bij enquêtes. Er is wel enige selectiviteit in de totale respons. De enquête is door erg weinig werklozen ingevuld (0, 3%), door erg veel gepromoveerden (9%) en door een hoog percentage leden van verenigingen voor afge-

studeerden (77%). Ook vulden relatief veel universiteitsmedewerkers de vragenlijst in (10%). Op grond hiervan moet de nodige reserve in acht worden genomen, bijv. ten aanzien van de inkomens.

Het percentage vrouwelijke economen bedroeg slechts 4%! Dit staat in geen verhouding tot de 20% vrouwelijke eerstejaars economie-studenten in 1986. Ongeveer de helft van de economen is 41 jaar of jonger, de helft heeft de studie binnen zes en een half jaar voltooid.

De economen zijn afgestudeerd in:

Amsterdam UvA	17%
Amsterdam VU	12%
Groningen	13%
Rotterdam	37%
Tilburg	18%
Overige	3%

Inkomens

Wat de mediane inkomens van de economen betreft: bijna een kwart werkt als zelfstandige of als directeur en deze categorie verdient bijna twee maal zoveel (ca. 180.000 bruto per jaar) dan de andere categorieën (werknemers, ambtenaren, e.d.)

Afgestudeerden aan de UvA komen vaker in bedrijfseconomische functies terecht dan op grond van alleen de afstudeerrichting is te verwachten. De jongste generatie UvA-economen heeft vaker dan voorheen econometrie gedaan en minder vaak algemene economie. Bij de VU is de groei van regionale en vervoerseconomie opvallend, maar het aantal functies in die richting blijft daarbij achter.

Wat betreft de relatie van de afstudeerrichting met de kwalificatie van de huidige functie: de helft van de respondenten geeft als hoofdkenmerk van de huidige functie een ander vakgebied aan dan men heeft gestudeerd. Het lijkt dan ook een verstandige keuze van faculteiten geen sterker geprofileerde afstudeerrichtingen te creëren.

Slechts de helft van de economen verwerft een bij de eigen specialisatie passende eerste functie juist omdat zij die specialisatie heeft gedaan.

Uit de vergelijking met de afstudeerrichting die men zelf nu zou kiezen blijkt enige spijt. Net iets meer dan de helft van de afgestudeerden in de belangrijke richtingen zou nu hetzelfde kiezen. Bij

Het lijkt niet verstandig sterk geprofileerde studierichtingen te creëren.

Afstudeerrichting

De helft van de respondenten noemt als afstudeerrichting bedrijfseconomie; 18% geeft algemene economie op; 9% vermeldt economie als afstudeerrichting. Econometrie en actuariaat scoren 7%, Accountancy 3%, fiscale economie 1%, regionale of vervoerseconomie 3%, landbouweconomie en economische sociologie ieder 2%. Voor alternatieve afstudeerrichtingen lijken, gezien de cijfers weinig kansen te bestaan.

De UvA, onze faculteit, heeft relatief veel afgestudeerden „economie” of algemene economie, en minder bedrijfseco-

een nieuwe keuze zijn de „verliezers” economie, bedrijfseconomie en algemene economie, „winnaars” zijn accountancy en fiscale economie. Econometrie en actuariaat zijn stabiel.

Tot de richtingen die men de studenten zou aanraden behoren (relatief ten opzichte van de recente instroom) vooral accountancy en fiscale economie. Bedrijfseconomie blijft een sterke aanrader en algemene economie verliest. De jongste generatie geeft aan zelf wel weer deze richting te kiezen, maar raadt het anderen af. Men dient hierbij wel te bedenken dat een objectieve aanrader voor een

ander noodzakelijk voorbijgaat aan diens inhoudelijke motivatie, omdat men die immers niet weet, terwijl de keuze daar wel door wordt bepaald. Dit verschijnsel kan leiden tot verkeerde prognoses van wat profijtelijke afstudeerrichtingen zijn.

Vakkenpakket

Wat betreft afzonderlijke hoofd- en bijvakken: deze behalen vrijwel constante scores op de vragen naar het belang dat men er destijds aan hechtte, dat het in de huidige functie heeft, en dat het voor studenten nu kan hebben.

Respondenten zeggen gezamenlijk dat zij meer (nieuwe) banen verwachten op het gebied van de accountancy en de fiscale economie, maar dat er inhoudelijk binnen de functies voor economen geen aanmerkelijke verschuivingen zullen optreden.

De studie economie is als opleiding algemeen van aard. Men kan er later altijd nog specifieke richtingen mee op, ook andere dan de in de studie gekozen specialisatie. De resultaten op hoofd- en bijvakniveau laten een grote mobiliteit zien van vakgebied tot vakgebied.

De functies van economen

58% van de economen zegt functies te vervullen die alleen door economen kunnen worden vervuld. In eerder onderzoek (uit 1963) was dat percentage veel lager (ca. 35%). Voor meer dan een kwart van de door economen vervulde functies is er concurrentie van academisch anders opgeleiden.

Ook niet specifiek economische functies worden qua inhoudelijke taakstelling vaak economisch ingevuld. Men zegt even vaak in de huidige functie nog bijzonder profijt te hebben van vakken uit de studie.

Van welke vakken heeft men nu bijzonder profijt gehad, op welke vakken moest men zich in de functie nog inwerken en welke vakken raadt men studenten aan op grond van de functies die men zelf bekleedt? Voor de jongste generatie economen blijkt steeds dat tot de accountancy behorende vakken hoge scores boeken, enigszins ten koste van bedrijfseconomie. Vakken van andere afstudeerrichtingen worden even vaak genoemd als dat de betreffende richtingen voorkomen.

Als functies minder specifiek economisch zijn worden meer ervaringsjaren gevraagd. Naarmate functies meer specifiek economisch zijn is alleen kennis voldoende. Een goede voorbereiding op algemene academische functies is dan een combinatie van de goede vakinhoudelijke opleiding met relevante ervaring, bijvoorbeeld opgedaan bij activiteiten

naast de studie.

Sectoren waarin afgestudeerden werkzaam zijn	
Nijverheid	20%
Handel & financiën	21%
Accountancy en overige zakelijke dienstverlening	19%

inhoudelijke overwegingen gebaseerd, voor de helft is de beoogde functie of carrière medebepalend geweest.

Extra-curriculaire activiteiten tonen over de generaties afgestudeerden weer een constant patroon. Economen die vaak als „werkgever” betrokken zijn bij

Minder specifiek economische functies vergen meer ervaringsjaren.

Onderwijs en onderzoek	21%
Overheden en niet-zakelijke dienstverlening	18%

Bij vergelijking van eerste en huidige functie is er voor de jongste generatie economen een stroom naar handel en financiën toe, en weg uit onderwijs en onderzoek.

Voor zichzelf zien respondenten vooral werkgelegenheid in de accountancy, bij adviesbureaus en in de overige zakelijke dienstverlening. Onderwijs en wetenschappelijk onderzoek worden relatief weinig genoemd.

Van de jongste generatie economen heeft bijna de helft de afgelopen twee jaar gesolliciteerd of zoekt een andere betrekking.

Ter vergelijking: van de generatie '68-'77 zegt 18% de afgelopen twee jaar wel eens te hebben gesolliciteerd.

Functie-kwalificaties

Voor de dagelijkse uitoefening van hun functie hechten economen veel betekenis aan persoonlijke eigenschappen: kritische instelling, initiatieven kunnen nemen, onder tijdsdruk kunnen werken en zelfstandig kunnen werken worden door respectievelijk 77, 76, 63 en 85% van de respondenten van groot belang genoemd. Van de algemene vaardigheden scoren vooral mondelinge, schriftelijke, communicatieve en sociale vaardigheden hoog; met 82, 81, 76 en 70% zijn ze van groot belang. Kennis van wiskundige en statistische technieken blijven daar ver bij achter.

Het is opvallend hoezeer voor economen in de praktijk van het rijtje „rekenen, spreken en schrijven” juist rekenen relatief zo'n onbelangrijke plaats inneemt. Hoewel spreken en schrijven binnen het studiepakket een betrekkelijke ondergeschikte rol spelen, worden deze vaardigheden van zeer groot belang gevonden.

Studiestrategie en motivatie

De keuze van hoofd- en bijvakken is door 60% van de economen destijds op

sollicitaties, raden studenten aan om naast de studie vooral ook maatschappelijke en andere activiteiten te ontplooiën, en goede sociale relaties te leggen. Men raadt af in de studie slechts één specialisatie te kiezen, evenals snel af te studeren tenzij met goede cijfers.

In een volgend artikel hoop ik in te gaan op de verschillen tussen de opleidingen aan de UvA, VU, RUG, EUR en KUB en op de bevindingen van de workshop met werkgevers en docenten van de faculteit. ■

Hans Oostendorp is beleidsmedewerker Onderwijs- en studentenzaken van het faculteitsbureau.

ECONOMIE CONTRA MILIEU:

vervolg van pagina 5

currentiepositie als gevolg van genomen milieumaatregelen natuurlijk helemaal niets terecht.

Besluit

Natuurlijk moet bedacht worden dat Reinders heeft mogen reageren op een speech van Nijpels die geen weerwoord heeft kunnen formuleren. Bovendien is Nijpels een bestuurder die gedwongen is compromissen te sluiten en die tegen de verdrukking in toch een ingrijpend hervormingsplan heeft weten door te drukken. Niettemin geven deze twee visie's misschien een aardig overzicht van wat er in Nederland m.b.t. milieubeleid op dit moment kan en wat er zou moeten gebeuren. ■

"ZIT IK EVEN VAST,
DAN GA IK EEN MOMENTJE
TERUG NAAR DE NATUUR."

Wie de hele dag geconcentreerd bezig is, moet zich af en toe even ontspannen. Op zijn of haar eigen wijze. Daar kijkt bij Coopers & Lybrand niemand vreemd van op. Integendeel. Het is tekenend voor onze organisatie.

Want al zijn we één van de grootste internationale associaties in accountancy, belastingadvies en management consultancy, we hebben van meet af aan één stelregel in ere gehouden. Wij vinden dat iedereen bij Coopers & Lybrand zich prettig "in zijn of haar vel" moet voelen.

Mensen moeten zich kunnen ontplooiën in de richting die ze zelf het meest interessant vinden.

Mensen moeten snel verantwoordelijkheden krijgen die ze aankunnen en waarin ze hun eigen initiatieven kwijt kunnen.

Mensen moeten kunnen werken op de manier die ze zelf het beste bevalt.

Daar staat tegenover dat mensen bij Coopers & Lybrand goed moeten zijn. Want we werken voor internationale topcliënten. Ondernemingen die de hoogste kwaliteit eisen. En die van hun accountants niet alleen controlerende activiteiten verwachten, maar bovendien een continue analyse van het totale financiële beeld en (op basis daarvan) gedegen adviezen.

Om aan de hoge maatstaven te blijven voldoen kent Coopers & Lybrand een scala van hoogwaardige opleidingsmogelijkheden, internationale cursussen en conferenties.

Zo krijgt elke aspirant-accountant, omdat de automatisering bij onze cliënten zeer geavanceerd is, een diepgaande opleiding in EDP-auditing. En zo zijn er, om de kennis op internationaal niveau uit te breiden, uitwisselingsprogramma's met vestigingen overal ter wereld.

Kortom: wie goed is, voelt zich thuis bij Coopers & Lybrand.

ASPIRANT ACCOUNTANTS

Studenten (m/v) bedrijfseconomie/HEAO-ers (BE of RA) NlvRA (tot algemeen deel), die menen dat wij aan hun profiel voldoen, bellen even naar mevrouw A. van der Goes (010 - 400 04 00) voor onze documentatie of maken een afspraak voor een oriënterend gesprek. Coopers & Lybrand Nederland, Weena 151-161, postbus 2755, 3000 CT Rotterdam. Coopers & Lybrand

WIE GOED IS, VOELT ZICH THUIS BIJ COOPERS & LYBRAND

COOPERS & LYBRAND (INTERNATIONAL) IS ÉÉN VAN 'S WERELDS GROOTSTE ORGANISATIES OP HET GEBIED VAN ACCOUNTANCY, BELASTINGADVIES EN MANAGEMENT CONSULTANCY. WERELDWIJD WERKEN ER 50.000 MENSEN IN 602 VESTIGINGEN. IN NEDERLAND BESTAAT COOPERS & LYBRAND UIT COOPERS & LYBRAND NEDERLAND, ACCOUNTANTS, COOPERS & LYBRAND BELASTINGADVISEURS EN COOPERS & LYBRAND ASSOCIATES, MANAGEMENT CONSULTANTS. ER WERKEN OP ONZE KANTOREN IN AMSTERDAM, ROTTERDAM EN EINDHOVEN MEER DAN 400 MEDEWERKERS. IN OKTOBER 1989 HEBBEN DE MAATSCHAPPEN VAN DELOITTE DIJKER VAN DIEN EN COOPERS & LYBRAND IN NEDERLAND BESLOTEN OP 1 APRIL 1990 TE FUSEREN. DE NIEUWE MAATSCHAP IS LID VAN COOPERS & LYBRAND (INTERNATIONAL) EN NEEMT EEN TOONAANGEVENDE POSITIE IN OP DE NEDERLANDSE EN INTERNATIONALE MARKT.

Bankieren in de jaren negentig.

De eens zo keurige wereld van het bankieren verandert. Door technologische ontwikkeling en scherpe concurrentie is het bankwezen commerciëler en agressiever geworden. Rostra sprak over de consequenties hiervan met Drs. A. H. Rijkers, hoofd van het Management Recruitment Centre van de AMRO bank.

Ellen Steenmeijer, Jasper Wesseling

In het bankwezen doen zich twee belangrijke ontwikkelingen voor. Ten eerste is er een snelle ontwikkeling op technologisch gebied. Ten tweede worden de banken geconfronteerd met een sterk toenemende concurrentie op nationaal en internationaal niveau.

Geldautomaat

Een van de meest in het oog springende voorbeelden van de technologische ontwikkeling in het bankwezen is de geldautomaat die op vrijwel iedere hoek van de straat opduikt. Maar de technologische ontwikkelingen gaan veel verder. Rijkers: „In Haarlem is een zogenaamd ‘Pilot-kantoor’ van de Amro Bank gevestigd. Hier worden allerlei ideeën voor de toekomst uitgeprobeerd. De klant kan er zelf met behulp van de daar opgestelde apparatuur de stand van zijn rekening opvragen. Ook is er een informatie-terminal waar informatie op het gebied van beleggingen, eventueel aangevuld met een analyse van de bank, kan worden aangevraagd. Achter de balie staat goed opgeleid personeel om eventuele overblijvende vragen te beantwoorden. Op deze manier worden de persoonlijke contacten voor standaardhandelingen tot een minimum beperkt en kunnen dat soort handelingen dus een stuk sneller verlopen. Deze werkwijze is voor de consument voordelig, maar ook voor de bank omdat de kosten behoorlijk gedrukt kunnen worden. Alleen voor meer specialistische producten is dan nog personeel nodig.”

Plastic geld

Zal straks iedere Nederlander alleen nog maar creditcards op zak hebben?

Rijkers: „Nou nee, het gebruik van het ‘plastic geld’ zal wel steeds meer toenemen, maar ik zie het niet gebeuren dat men straks geen gulden meer in zijn portemonnee heeft. In landen als Amerika, waar men al heel wat jaren met ‘credit cards’ werkt, blijkt dat het chartale geld een belangrijke rol blijft spelen.”

Rijkers wijst er op dat betalen met ‘credit cards’ het risico met zich meebrengt dat men sneller meer uitgeeft dan het banksaldo toelaat. Om te voorkomen dat mensen teveel schulden maken, is het van belang dat ergens centraal geregistreerd staat welke creditcards een persoon heeft en of hij wel aan zijn betalingsverplichtingen voldoet. Als blijkt dat een persoon zijn schuld aan een creditcardmaatschappij niet kan af betalen, moet dit doorgegeven worden aan andere instellingen die creditcards uitgeven. Zo kan onjuist gebruik van creditcards worden voorkomen. Momenteel is dit al goed geregeld in Nederland in de vorm van de Buro Krediet Registratie.

‘Scherm-tot-scherm’

Op zakelijk gebied doet de technologie in de vorm van elektronisch bankieren van zich spreken. Veel bedrijven hebben al een scherm op kantoor staan waarop ze precies kunnen zien wat ze op een dag hebben uitstaan op bepaalde rekeningen. Ze kunnen zelf via computers geld overschrijven. Tevens kunnen ze verschillende rekeningen koppelen en hebben ze vaak een ‘on-line’ verbinding met de ‘treasury’ van de bank. Dit ‘van scherm-tot-scherm’ bankieren heeft een hoge vlucht genomen.

een bedrijf de te betalen bankrente tot een minimum beperken. Tevens wordt het aantal valutadagen, de dagen dat de bank het geld vasthoudt voordat zij het overboekt, beperkt.”

Dit is gunstig voor bedrijven, maar toch niet voor banken? Waarom plaats een bank dan een dergelijk ‘elektronisch bankieren’-systeem bij een bedrijf?

Rijkers: „Daarvoor zijn twee redenen te noemen. Ten eerste denkt een bank door het betalingsverkeer op deze wijze naar zich toe te trekken, ook alle andere bankzaken voor het bedrijf te kunnen verzorgen.

Ten tweede geldt dat als jij het niet doet, een andere bank het wel doet en zo raak je belangrijke cliënten kwijt.”

Japanners

Het tweede aspect van de veranderingen in het bankwezen is de snel toenemende concurrentie. Was het vroeger zo dat klanten min of meer zelf de weg naar de bank vonden, nu moet de bank echt ‘de boer op’ om klanten te winnen.

Verwacht U een sterke prijsdaling als gevolg van de toenemende concurrentie?

„Nee, de deregulering van de kapitaalmarkt heeft zich in het Nederlandse bankwezen al een paar jaar geleden afgespeeld. Nederland heeft trouwens altijd

„De bank moet echt de boer op om klanten te winnen.”

Rijkers: „Het begon in de top van de markt bij de grote, inter-nationaal opererende ondernemingen en het breidt zich inmiddels steeds verder uit tot het midden- en kleinbedrijf.

Bedrijven houden vaak meerdere rekeningen aan bij een bank. Door de opkomst van elektronisch bankieren wordt het steeds makkelijker voor bedrijven om met een overschot op de ene rekening snel een tekort op een andere rekening op te heffen. Op deze manier kan

al een vrij liberaal bestel gehad. Bovendien zijn er in Amsterdam al veel buitenlandse banken gevestigd. Wij hebben dus al enige tijd te maken met sterke concurrentie.

Desondanks zal de concurrentie misschien nog iets toenemen. Het valt te verwachten dat met name de Japanners agressiever te werk zullen gaan dan zij nu doen. Een onderzoek van Checcine stelt de verwachte prijsdaling voor de financiële wereld -dus ook voor verzeke-

ringsmaatschappijen- als gevolg van toenemende concurrentie in Nederland op ongeveer 7 procent. Dat betekent dus wel een prijsdaling, maar het biedt weinig ruimte voor een geweldige prijsconcurrentie. Dat effect zal in andere landen waarschijnlijk veel groter zijn. In Italië verwacht men bijvoorbeeld 24 procent. Overigens is prijsconcurrentie maar één van de manieren om de concurrentie de baas te blijven. Veel belangrijker is innovatie. De produktontwikkeling -'financial engineering' noemen we dat met een mooi woord- speelt op dit moment een zeer grote rol in het bankwezen."

Is het desondanks niet gevaarlijk voor de algemene banken als banken en verzekeringsmaatschappijen zich slechts richten op de meest winstgevende marktsegmenten en bijvoorbeeld het nog altijd verliesgevende betalingsverkeer links laten liggen? Bijvoorbeeld Japanse banken die zich alleen bezighouden met de top van de zakelijke markt en aan grote ondernemingen tegen zeer concurrerende tarieven leningen verstrekken.

Rikkers: „De hoogste marges zijn op dit moment in het midden- en klein bedrijf te behalen. Juist voor het midden- en klein bedrijf heeft men specifieke kennis nodig. De vraag is of de Japanse banken zich deze kennis snel eigen kunnen maken. Het lijkt me niet waarschijnlijk dat ze op korte termijn op eigen kracht -dus zonder overnames- die markt kunnen veroveren."

Rikkers: „Commerciële vaardigheden spelen in het bankwezen een grote rol”.

gewoon.

delen van o.a. DAF en DSM waarbij AMRO het mandaat gekregen heeft. Rikkers: „Het verkrijgen van zo'n mandaat vergt enorme investeringen, maar wil je de concurrentie aan kunnen dan moet je dat soort dingen doen. Het is essentieel er als eerste bij te zijn."

'Corporate image'

Het 'corporate image' van AMRO is duidelijk toegesneden op de innovatieve en dynamische bankwereld. AMRO wil graag gezien worden als een zakelijke bank. Rikkers stelt: „We willen uitstralen dat we een zakelijke werkgever zijn, die redelijk aggressief is en graag haantje de voorste wil zijn. Die emissies zijn daar een goed voorbeeld van; wij zijn daar meteen ingesprongen. Het moet blijken dat we hard bezig zijn, dat er beweging zit in deze club. Dat instituut-achtige imago moet verdwijnen. Daarom willen we graag naar buiten treden en laten zien wat we doen."

Informeel

Rikkers stelt dat de formele wereld van het driedelig-grijs een achterhaald beeld is van het bankwezen. In de interne communicatie speelt informeel contact een grote rol. De drempel om bij elkaar binnen te komen is laag en daardoor kan overleg vaak sneller plaatsvinden.

„Waar iemand gestudeerd heeft speelt niet zo'n rol meer."

'Spin-off'

Over het betalingsverkeer verklaart Rikkers het volgende: „De betalingsverkeer-handelingen zijn kostbaar. Het lijkt dus niet zo aantrekkelijk om deze te verrichten, maar hier krijgen we te maken met de zogenaamde 'spin-offs'. Mensen die bij een bank een salarisrekening hebben, komen ook bij die bank als ze een lening willen afsluiten. Deze bij-effecten maken de kosten van de andere handelingen weer goed.

Ook andere, niet strikt bancaire activiteiten, als bijvoorbeeld AMRO-reizenleveren 'spin-off' op. Als men daar een reis boekt, maakt men waarschijnlijk ook gebruik van andere diensten die AMRO levert zoals reisverzekeringen en buitenlandse valuta."

AMRO streeft ernaar dat elke afdeling zoveel mogelijk kostendekkend werkt. Rikkers acht het daarom niet uitgesloten dat de klant in de toekomst moet gaan betalen voor het betalingsverkeer dat nu nog gratis is. In de BRD is dat al heel

Concurrentie

AMRO ondervindt op veel fronten sterke concurrentie en tracht op twee manieren aan deze concurrentie het hoofd te bieden. Ten eerste wil zij proberen zoveel mogelijk „business" binnen te halen door hele goede bankiers in huis te hebben die maatwerk kunnen leveren. Ten tweede streeft zij naar kostenminimalisatie door te automatiseren. Rikkers: „Daar waar gestandaardiseerd kan worden standaardiseren. Daarnaast automatiseren en proberen personeel zoveel mogelijk in te zetten op de toegevoegde waarde en zo min mogelijk op de operationele kant. Er worden veel mensen omgeschoold. Mensen die nu puur handelingen voor klanten uitvoeren moeten in de toekomst klanten meer gaan adviseren."

Bovendien wil AMRO een innovatieve bank zijn die snel inspeelt op nieuwe marktontwikkelingen. Dat vergt investeringen in mensen en organisatie. Illustratief hiervoor zijn de emissies van aan-

Om overleg snel te laten plaatsvinden tracht men 'de lijnen' kort te houden. Rijkers: „Bij een organisatie van 23.000 mensen is er natuurlijk altijd een zekere hiërarchie. Dat is onvermijdelijk, maar als het moet kunnen de lijnen heel kort zijn zodat je niet uren hoeft te wachten om met een hoger iemand iets te regelen.”

Maatwerk

Ook de 'recruitment' ondervindt gevolgen van de veranderingen in het bankwezen. Er worden andere eisen gesteld aan de werknemers. Rijkers: „Vroeger was vooral kennis van bankprodukten van belang, tegenwoordig spelen commerciële vaardigheden een grote rol. Vooral acquisitie is erg belangrijk. De klanten komen, zoals gezegd, niet meer vanzelf. De cliënt moet benaderd worden en zijn behoefte vertaald worden in produkten. Meer dan dat, een bankier moet ook initiatief durven nemen, zo'n cliënt net dat stapje meer laten zetten. Overtuigingskracht is dus een belangrijke eis die we aan mensen stellen. Bovendien moet je niet alleen het standaardprodukt kunnen leveren maar ook echt maatwerk.”

Vaardigheden

Rijkers wijst erop dat voor het bankwezen niet alleen financiële affiniteit een vereiste is maar dat er ook een groot aantal 'vaardigheden' gewenst zijn. Vaardigheden als: „overtuigingskracht, inlevingsvermogen en organisatietaal”. Daarnaast moet men creatief en initiatiefvol zijn. Kortom, een lijstje eisen dat we in praktisch iedere personeelsadvertentie kunnen vinden. Het is echter tekenend dat deze factoren op dit moment een grotere rol spelen dan pure kennis van het bankwezen.

Een laatste belangrijke eis is relativeeringsvermogen. Rijkers: „Het is niet zo dat we alleen maar 'renners' willen hebben. Het is belangrijk dat iemand afstand kan nemen en op een kritische manier bekijkt waar hij mee bezig is.”

Op de vraag of de UvA-student aan deze eisen voldoet antwoordt de management-recruiter: „Waar iemand gestudeerd heeft speelt niet zo'n rol meer. Helemaal nu er een plaatsingscommissie is, zijn daar geen conclusies aan te verbinden.”

Opleidingen

Heeft een bank als werkgever ook iets speciaals te bieden? „In de eerste plaats is het de combinatie van commerciële en management zaken die het werken bij een bank aantrekkelijk maakt. Bovendien verzorgt de bank een groot aantal opleidingen.

Die opleidingen verschillen voor iedere sector. Er zijn bij onze bank drie sectoren: De sector Binnenland, de sector Buitenland en Concernrelaties en de sector Concernstaven. Bij de sector Binnenland is er eerst een stage op n van de kantoren om in aanraking te komen met alle aspecten van de praktijk. Daarna is er een training van iets meer dan 3 maanden die zich zowel richt op die 'vaardigheden' als op vaktechnische kennis. Bij de sector Binnenland zijn 'vaardigheden' van zeer groot belang omdat je daar al snel mensen onder je krijgt.

Omdat daarbij samenwerken en managen zo'n grote rol spelen is die cursus van drie maanden intern. De cursisten verblijven al die tijd bij elkaar in een hotel en dat dwingt tot samenwerken. Bovendien is er een 'outward bound' weekend in de Belgische Ardennen waar het ook sterk op samenwerken aankomt.”

Kennis

De sector Buitenland kent geen stage, maar begint met de Amro International Banking Course. Deze cursus is zeer vaktechnisch. De diverse accountsmethoden en bankprodukten worden uitvoerig behandeld en moeten tot de actieve kennis gaan behoren. Bovendien zit er een sterk competitie-element in deze cursus. Rijkers: „Er worden cijfers uitgedeeld, juist omdat in deze sector kennis zo belangrijk is. We hebben te maken met grote internationale cliënten die zeer professioneel werken. Het is dan essentieel om goed op de hoogte te zijn.” De sector Concernstaven kent een introductie van een aantal weken bedoeld om de bank te leren kennen. In deze sector werken een groot aantal mensen uit verschillende studierichtingen die zeer specialistische functies gaan vervullen. Deze sector is dus te divers om eenzelfde cursus voor iedereen die in deze sector aan de slag gaat samen te stellen.

Combinatie

Rijkers benadrukt aan het eind nog eens hoe ongelofelijk het bankwezen veranderd is. Bestond bankieren vroeger hoofdzakelijk uit een financiële en, in de hogere functies, een management component, tegenwoordig krijgt een bankier zowel te maken met financiële, commerciële als management zaken. Deze combinatie maakt het bankwezen volgens Rijkers zo'n aantrekkelijke sector om in te werken.

Net zoals bij andere grote bedrijven is er dan ook nog het voordeel dat er veel verschillende afdelingen zijn en dat de mogelijkheid bestaat om in het buitenland te werken.

De vraag of er ook nadelen kleven aan

het werken bij de AMRO veroorzaakt een kleine stilte. Rijkers tracht als een ware management-recruiter ook met deze vraag nog even het kaf van het koren te scheiden, en stelt: „Hoewel wij een goed gestructureerd 'Management Development' beleid hebben, waarbij de medewerker goed gevolgd wordt in zijn loopbaan, wordt er veel waarde gehecht aan het ontplooiën van eigen initiatieven. Wil je bij de Amro snel carrière maken, dan zul je zaken naar je toe moeten trekken en zelf je loopbaan enigszins bijsturen. Een wat afwachtend persoon zal het een stuk moeilijker hebben in zijn loopbaan bij de Amro. ■

**Wacht
met
Andijvie
zeggen
als
iemand
om
a- a- a-
appelmoes
vraagt.**

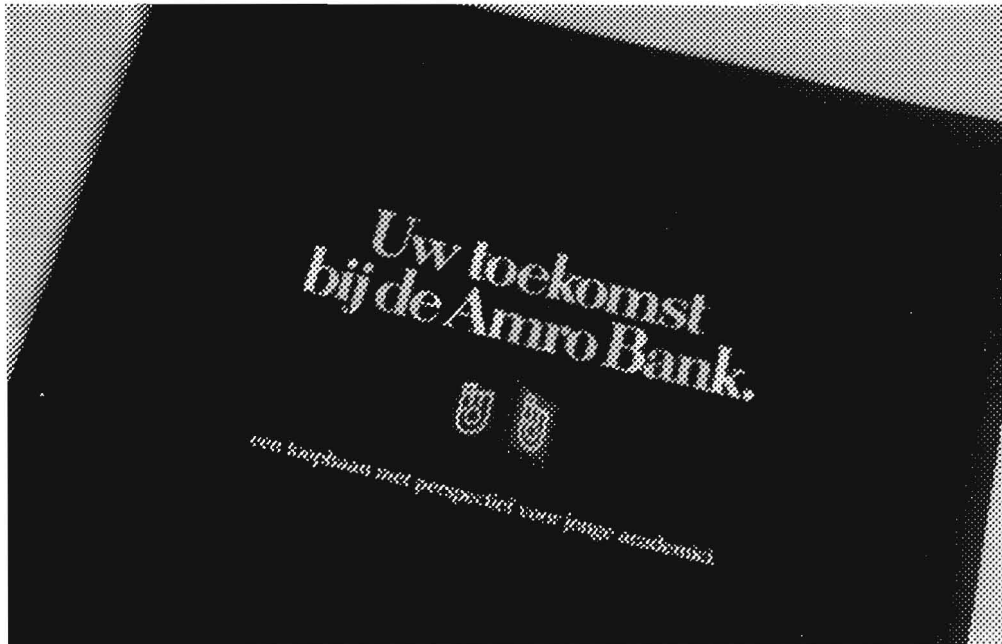
Stotteraars weten heus wel wat ze zeggen willen, dus in de rede vallen helpt niet. Geef ze liever even de tijd om uit hun woorden te komen. Dat vermindert al gauw de spanning. Zo komt een gesprek vlotter op gang en gaan we elkaar ook een beetje beter begrijpen. Doen we dat?

Informatie voor mensen met stotterproblemen bij zichzelf, in hun gezin of naaste omgeving: 01808 - 15 31 of SVS, Postbus 119, 3500 AC Utrecht.

Geef stotteraars even de tijd.

Publikatie aangeboden door dit blad, in samenwerking met de Stichting Ideale Reclame. **STRE**

De Amro Bank kijkt vooruit. Doet u dat ook?

De Amro Bank is in Nederland een van de toonaangevende bankinstellingen en vervult op vele terreinen een marktleidende rol.

Die positie is verworven door een consequent slagvaardig en cliëntgericht beleid. En die positie willen wij steeds verder uitbouwen.

Die uitdaging kunnen wij aan, omdat wij kunnen rekenen op hoger kader met initiatief. Commercieel ingestelde mensen, mannen en vrouwen, met een voortvarende en veranderingsgezinde instelling.

De Amro Bank streeft ernaar het kader uit eigen gelederen voort te laten komen. De bank voert hiertoe een gericht beleid. Daarin past dat jonge academici de gelegenheid krijgen zich door een evenwichtige combinatie van werkervaring, opleiding en training alle nodige deskundigheid eigen te maken.

Als u zich aangesproken voelt door een uitdagende loopbaan, waarin alle facetten van het economische gebeuren zich weerspiegelen in een moderne, grote bank, vraag dan schriftelijk de brochure van de Amro Bank aan, die speciaal is samengesteld voor jonge academici. Schrijf daarvoor naar de Amro Bank, Management Recruitment Centre, Postbus 283, 1000 EA Amsterdam.

De Amro Bank heeft uw talent graag in huis.

Vrouwen op de arbeidsmarkt

Een experimentele benadering

Drs. H. Maassen van den Brink werkt aan een onderzoeksproject „Female labor supply and public and private childcare”, gefinancierd door de Commissie Advies Fonds voor Maatschappijgericht onderzoek. Naast het uitbreiden van een economisch theoretisch arbeidsaanbodmodel en het schatten van dit model met Nederlandse panel-data, houdt zij zich bezig met een experimentele benadering van de vraag waarom de deelname van vrouwen aan het arbeidsproces in Nederland zo gering is.

Drs. H. Maassen van den Brink

Het percentage vrouwen met kinderen dat werkt in Nederland is, vergeleken met andere Westerse geïndustrialiseerde landen, opvallend laag (slechts 20%). Een interessante vraag is waarom Nederlandse vrouwen in grote getale thuis blijven als zij eenmaal kinderen hebben.

Variabelen

Tot nu toe is dit probleem het meest intensief door economen, met name micro-economen, onderzocht. Er is een breed scala van arbeidsaanbodmodellen ontwikkeld, enerzijds om gedragingen op de arbeidsmarkt te kunnen voorspellen, anderzijds om de vele technische kwesties in de econometrische literatuur met betrekking tot empirische analyse van (panel-) data (het schatten van de arbeidsaanbodelasticiteiten) op te lossen. Met name het gedrag van vrouwen zorgt voor complicaties in de (neo-klassieke) modellen: schatten op individueel niveau lijkt niet mogelijk, omdat het gedrag van vrouwen veelal afhangt van het arbeidsaanbod van de andere gezinsleden. De meeste micro-economische benaderingen gaan uit van een gezamenlijke nutsfunctie voor alle leden van het huishouden en bovendien zijn de parameters opgenomen in de modellen voornamelijk gebaseerd op economische grootheden (geld, tijd) waarbij de volgende vraag centraal staat: welke invloed heeft verandering in de prijzen op het arbeidsaanbod van vrouwen? Consequenties van besluitvormingsprocessen binnen het gezin komen niet aan de orde. Kortom: het arbeidsaanbod van vrouwen wordt verklaard vanuit gegeven behoeften, gegeven inkomen en gegeven prijzen. Hoewel kritieken tot zinvolle uitbreidingen van de modellen hebben ge-

leid, is er weinig empirisch onderzoek verricht dat de implicaties van toevoegingen aan de theorie van andere dan economische variabelen toetst.

Het probleem van de arbeidsparticipatie van vrouwen met kinderen leent zich voor een multidisciplinaire onderzoeksbenadering en raakt onder andere ook het gebied van de sociale psychologie en de arbeids- en organisatiepsychologie.

Experimenteel

De economische en psychologische benadering verschillen zowel wat betreft de methodiek (het survey-onderzoek versus het experiment) als wat betreft de keuze van de variabelen. Een experimentele onderzoeksbenadering is in vergelijking met survey-onderzoek relatief goedkoop, eenvoudig uit te voeren en te

Drs. H. Maassen - van den Brink

analyseren. Verder is het experiment elegant in de zin dat de invloed van de variabelen vrij nauwkeurig valt te kwantificeren. Bij een experimentele benadering kan men bovendien variabelen systematisch variëren die in de werkelijkheid niet of nauwelijks op vergelijkbare wijze voorkomen. Een bijkomend voordeel is dat de beslissingen van vrouwen te vergelijken zijn met die van mannen onder vergelijkbare omstandigheden. In de economische wetenschap bestaat (nog) geen experimentele traditie, zoals in de psychologie, toch neemt de belangstelling ook hier voor experimenten toe.

In de psychologie wordt simulatie-onderzoek toegepast bij vraagstellingen die zich niet gemakkelijk voor reële experimentatie lenen. Te denken valt aan spel-situaties waarbij de sociale werkelijkheid zo goed mogelijk wordt nagebootst. In het hier te bespreken onderzoek naar de invloed van economische en psychologische variabelen op deelname van vrouwen aan het arbeidsproces is gebruik gemaakt van „papieren” personen en situaties. De respondenten krijgen fictieve gegevens voorgelegd in een gezinsprofiel met de opdracht zich voor te stellen welke beslissing zij onder de gegeven omstandigheden zouden nemen: wel of niet een aangeboden baan accepteren.

Opzet

De beschrijving van het experimenteel onderzoek zal hier beperkt blijven tot een bespreking van de resultaten uit het vooronderzoek bij economiestudenten en een korte bespreking van de resultaten van de experimenten bij psychologiestudenten daarna. In gezinsprofielen zijn kenmerken van het gezin beschre-

ven. Bij elk gezinsprofiel zijn twee of drie kenmerken systematisch in waarden gevarieerd, de andere kenmerken hebben voor alle respondenten standaardwaarden. Nagegaan is in welke mate de gevarieerde waarden invloed hebben op de keuze een baan te aanvaarden.

Vooronderzoek

De geldigheid van de procedure is getoetst in een vooronderzoek onder economiestudenten aan wie gevraagd is tijdens het volgen van de colleges micro-economie 2 een gezinsprofiel in te vullen.

Twaalf gezinsprofielen, waarin arbeidstijd op vier niveau's (8, 16, 20 en 32 uur per week) en inkomsten uit de baan op drie niveau's (fl.300, -, fl.400, - en fl.600, - netto per week) systematisch worden gevarieerd, zijn at random uitgedeeld. Mededelingen over het doel van het onderzoek werden achteraf gedaan.

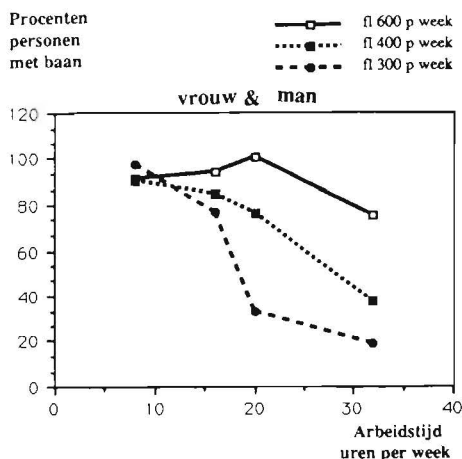
Het vooronderzoek betrof 377 tweedejaars economiestudenten, 272 mannen (19 tot 52 jaar), 102 vrouwen (19 tot 43 jaar) en 3 zonder geslachtsaanduiding. Deze laatste zijn buiten de analyse gebleven. De profielen zijn ingevuld door 3 tot 12 vrouwen (gemiddeld 8.5) door 20 tot 30 mannen (22.7) en in totaal door 29 tot 33 personen (31.2). De gegevens van de vrouwen zijn in dit vooronderzoek onbetrouwbaar te noemen, die van de mannen en de totale groep zijn voldoende betrouwbaar.

Verwacht werd dat de percentages personen die de aangeboden baan zouden accepteren al naar gelang de condities zouden variëren. Naarmate het inkomen per week uit de baan stijgt zal het aantal positieve reacties toenemen. Per inkomensgroep zal het aantal positieve reacties afnemen naarmate het aantal arbeidsuren per week zal toenemen en tevens het uurloon zal dalen. In figuur 1 worden de resultaten uit het vooronderzoek voor vrouwen en mannen weergegeven.

Uit de motieven die gegeven worden bij de gemaakte keuzes kan voorzichtig worden afgeleid dat met name de hoogte van het netto gezinsinkomen, de kwaliteit van de baan, de opvoeding van de kinderen en de kwaliteit van de kinderopvang een rol in de beslissing hebben gespeeld.

Op grond van de resultaten uit het vooronderzoek, met name het hoge aanvaardingspercentage van de baan (werkwilend volk deze economiestudenten), is besloten in de experimentele situatie de uurlozen te verlagen tot een voor de respondenten realistisch niveau. Bovendien werd verwacht bij een lager uur-

figuur 1: resultaten op basis van 12 systematisch gevarieerde gezinsprofielen; percentages mannen en vrouwen die een baan aanvaardden afhankelijk van arbeidstijd en netto inkomen.

loon scherpere effecten te kunnen waarnemen.

Resultaten experimenten

Zeven experimenten zijn uitgevoerd, waarbij de volgende onafhankelijke variabelen werden opgenomen: arbeidstijd, verbetering gezinsinkomen, netto uurloon, kosten kinderopvang, inkomen partner, karakter van het kind, kwaliteit van de kinderopvang, kwaliteit van de baan, opinie partner, aard van de opvang, leeftijd van de kinderen en arbeidstijd van de partner. De afhankelijke variabele is het percentage respondenten dat een aangeboden baan aanvaard.

De zeven gezinsprofielen zijn in 8 tot 12 varianten aangeboden.

Proefpersonen waren 450 psychologies-tudenten aan de universiteit van Amsterdam (leeftijd 18 tot 51 jaar).

De resultaten kunnen als volgt samengevat worden.

De arbeidstijd van de aangeboden baan heeft een in grootte wisselend negatief effect op het aanvaardingspercentage. Verder zijn grote effecten op arbeidsparticipatie van vrouwen afkomstig van de volgende invloeden; het netto uurloon van de aangeboden baan, de kwaliteit van de beschikbare opvang en de kwaliteit van de baan. Bijna middelgrote effecten zijn waargenomen bij karakter van het kind en de opinie van de partner over aanvaarding van de baan. Kleine effecten zijn afkomstig van stijging van het netto gezinsinkomen en kosten van de opvang. Geen effect sorteerden de hoogte van het inkomen van de partner, het soort kinderopvang, de leeftijd van de kinderen en het aantal uren arbeid van de partner. Een opvallend resultaat is dat

vrouwen en mannen vergelijkbare reacties vertonen op de aangeboden baan. Mannen hebben in de gezinsprofielen eenzelfde rol toebedeeld gekregen als vrouwen in een traditionele gezinssituatie (vrouw onbetaalde arbeid, man betaalde arbeid), de beslissing wel of niet te gaan werken moest door mannen genomen worden vanuit het gegeven dat men samenwoont met een full-time werkende partner. Een verklaring kan zijn dat mannen in een traditionele (huis-) vrouwenrol vergelijkbare beslissingen nemen aanzien van het aanbod van betaald en onbetaald werk.

Omdat van de economische kenmerken het effect op arbeidsparticipatie in werkelijkheid bekend mag heten, vormen de effecten van deze variabelen in de simulatie een voorlopige toets op de geldigheid van de experimentele procedure. Uit de vergelijking van de gesimuleerde effecten en de in de sociale werkelijkheid gevonden verbanden mag afgeleid worden dat de „papieren” experimenten veelbelovende mogelijkheden bieden voor verder onderzoek naar de precieze relaties tussen economische en psychologische invloeden op de deelname van vrouwen aan het arbeidsproces en een welkome bijdrage leveren aan de economische theorievorming omtrent het modelleren van arbeidsaanbodgedrag. ■

Henriëtte Maassen van den Brink

De auteur is sociaal-psychologe en maakt deel uit van de leerstoel Werkgelegenheidsvraagstukken binnen het emancipatie-beleid (vakgroep Micro-economie).

1. Zie onder andere de bibliografische categorie „Experimental Economic Methods” in the Journal of Economic Literature.

Academici met temperament vinden hun secondant in PTT Nederland

U bent bijna klaar met uw studie economie of econometrie. Uit uw studieresultaten blijkt duidelijk, dat u talent heeft voor het door u gekozen vakgebied. Toch heeft u tijdens uw studie genoeg tijd en energie overgehouden om ook allerlei andere activiteiten te ontplooiën. En daarin heeft u al evenveel

matig de norm kunnen stellen.

En omdat ook ondernemen een kwestie is van vooruitzien, zijn we nu al op zoek naar temperamentvolle academici, die hun kwaliteiten in de toekomst mogelijk kunnen aanwenden in het management van onze organisatie.

Uw carrière

U krijgt natuurlijk geen garanties. Wel vindt u in Management Development een waardevolle secondant als het gaat om de ontwikkeling en realisatie van uw carrièrepunten. Uw eerste functie ligt uiteraard in het verlengde van uw studie. Vervolgens zal Management Development u regelmatig in staat stellen om over te stappen naar andere afdelingen en functies. Zodat u eventueel ook buiten de directe grenzen van uw vakgebied ervaring op kunt doen. Het spreekt voor zich dat een toekomstige managementfunctie afhangt van uw inzet en prestaties, die u gaandeweg overigens steeds passend gehonoreerd ziet in uitstekende, individuele arbeidsvoorwaarden.

De selectieprocedure

Er wacht u een zware selectieprocedure. U begint met een tweetal oriënterende gespreksrondes, gevolgd door een psychologische test. Daarna wordt u voorgesteld aan een panel van PTT-topmanagers, dat uiteindelijk ook de beslissing neemt over uw aanstelling. Als de grondigheid van deze procedure u echter niet afschrikt maar juist prikkelt, dan zien we uw brief met grote belangstelling tegemoet bij Koninklijke PTT Nederland NV, concernstaf Management Development, Postbus 15000, 9700 CD Groningen. Voor meer informatie kunt u bellen: 06 - 0142.

PTT. Waar mensen 't maken.

ambitie en doorzettingsvermogen tentoon-
gespreid

De organisatie

Als uw profiel hiermee geschetst is, nodigt Koninklijke PTT Nederland NV u graag uit voor een kennismakingsgesprek. Behalve de grootste particuliere werkgever is PTT ook de grootste transporteur van informatie op Nederlandse bodem. Hoewel we ons op velerlei gebied marktleider mogen noemen, zijn en blijven we natuurlijk uitermate alert. Zowel binnen als buiten de eigen landsgrenzen. Daarbij investeren we fors in nieuwe technologieën, producten en diensten. Wat er toe leidt dat we regel-

De reorganisatie van het verplichte deel van de studie.

De omvorming van het verplichte gedeelte van de studie Economie leeft enorm bij de ingewijden. Helaas zijn een heleboel belanghebbenden echter totaal niet op de hoogte van de discussie hieromtrent. Daar moet verandering in komen.

Martijn van den Heuvel, Iwan van Soest

Nadat de Strategiecommissie eind vorig jaar haar onderzoek had afgerond en met aanbevelingen was gekomen, heeft de Faculteitsraad (FR) besloten een Vervolgstrategiecommissie (VSC) in te stellen. Deze commissie bestaat uit 10 leden, 6 docenten en 4 studenten, en buigt zich over de concrete herprogrammering van de studie Economie. Op dit moment gaat de discussie voornamelijk over de herstructurering van het verplichte gedeelte.

Omdat de vier studenten die in de VSC zitten ook niet alle wijsheid in pacht hebben, is het belangrijk dat zij regelmatig met hun achterban overleggen. Daarom is de *Denktank* in het leven geroepen, een vergadering waarin naast de genoemde vier personen een aantal NOBAS-vertegenwoordigers en AGE-afgevaardigden zitting hebben. Tijdens de wekelijkse 'brainstorm'-sessies van de Denktank zijn een groot aantal voorstellen gedaan, die voor veel mensen van groot belang zijn. Het is goed om een aantal actuele discussiepunten op een rijtje te zetten.

Discussiepunten

■ De meerderheid van de docenten algemene- en bedrijfseconomie wil een korter verplicht gedeelte invoeren om de studenten snel te kunnen splitsen in bedrijfseconomen en algemeen-economen. Dit streven wordt nog eens extra gevoed door de vermeende tegenstelling tussen algemene (wetenschappelijke) vakken en bedrijfseconomische (beroepsgerichte) vakken. Dit is echter een onterecht argument. Bedrijfseconomie kan immers ook wetenschappelijk benaderd worden. In de Denktank vraagt men zich daarom af of de inrichting van de opleiding niet gerelateerd moet worden aan tendensen binnen de theorievorming. De huidige tendens lijkt immers te zijn dat men inziet dat bestudering van een gereguleerde markteconomie zowel bedrijfseconomische als algemeen-economische verschijnselen moet meenemen. Voor-

beelden van vakken die deze aspecten gecombineerd behandelen zijn „Externe Organisatie” en „Technologie en economie”. Het is dus niet vanzelfsprekend dat er een strikte scheiding tussen algemene- en bedrijfseconomie zal moeten komen.

■ Aan de studievaardigheden en de omgang met onderzoeksmethoden en -technieken van studenten blijkt heel wat te schorten. In de Denktank zijn drie vakken genoemd die dit gat in de opleiding kunnen opvullen. Ten eerste is daar het vak Studievaardigheden dat zowel het schrijven van opstellen, het presenteren van werkstukken en het discussiëren over die artikelen inhoudt. Als onderzoeksmethode wordt gedacht aan werkgroepen van maximaal 24 studenten die worden opgesplitst in groepjes van 4 personen. Deze groepjes kunnen dan gezamenlijk een opdracht voorbereiden en in het college presenteren.

Vervolgens wordt er gedacht aan een vak Wetenschapsleer. Dit vak behandelt een historisch overzicht van kentheorie, waarden en wetenschap, en de wetenschapsfilosofische discussie in enge zin. Als derde vak wordt gedacht aan Onderzoekspracticum, dat in het verplicht doctoraal gegeven moet worden. Het vak bestaat uit twee delen: een vervolgcursus studievaardigheden, waarin wordt behandeld hoe een onderzoek opgezet moet worden, en een practicum, waarin kleine groepjes zelf onderzoek (jes) verrichten. Veel van het materiaal dat in dit vak behandeld zal worden, komt uit het huidige vak Statistiek 3.

■ Ook valt te denken aan themavakken. Een themavak is een vak dat één onderwerp bevat dat vanuit verschillende disciplines in hun onderlinge samenhang wordt benaderd. Een interdisciplinaire benadering betekent in de praktijk dat meerdere vakgroepen betrokken zullen zijn bij één themavak. Onderwerpen voor dergelijke vakken zouden bijvoorbeeld kunnen zijn: „economische groei en milieu”, „informatica binnen het be-

drijfsleven” en „De economische ontwikkelingen binnen Oost-Europa”. Hoewel aan de invoering organisatorisch wel wat haken en ogen zitten, lijkt de invoering van themavakken zeer zinvol om de samenhang tussen de verschillende vakgebieden op een duidelijke manier te belichten.

■ Om studenten een duidelijker inzicht in verschillende stromingen en historische ontwikkelingen binnen de economische wetenschap te geven, zijn er voorstellen gedaan om een vak „Algemene inleiding met als leidraad de ontwikkeling in de economische orde, het bedrijfsleven en het economisch denken” in te voeren (suggesties voor een betere naam zijn van harte welkom). Op dit moment wordt de samenhang tussen de verschillende propaedeutische vakken de studenten meestal pas na het verplichte gedeelte duidelijk. Als dit verband eerder duidelijk gemaakt wordt, zal de motivatie van studenten om wetenschappelijker met studiemateriaal om te gaan automatisch toenemen.

Om dit vak goed uit te kunnen voeren is het waarschijnlijk nodig er 14 punten voor uit te trekken. De huidige programma's van Micro-, Macro- en Bedrijfseconomie zouden dan elk 3, 5 punt verminderd kunnen worden en het vak Inleiding Algemene Economie zou dan vervallen. Uiteraard zal een groot deel van de in de genoemde vakken behandelde materie opgenomen worden binnen dit 14-punts vak. Door het gecombineerd behandelen van deze stof zal de samenhang van de verschillende vakgebieden echter een stuk doorzichtiger kunnen worden.

Organisatorisch is ook de invoering van dit vak nogal problematisch. De samenwerking tussen de huidige vakgroepen zou hiervoor sterk verbeterd moeten worden. Misschien kan de oprichting van een aparte werkgroep met vertegen-

vervolg op pagina 31: VERPLICHTE STUDIEDEEL

Hoeveel opties krijgt een student met de Unilever Financial Workshop?

Ontdek op 2 en 3 juli zèlf hoe veelomvattend de wereld van Unilever is

Een **interactief** programma geeft u de kans kennis te maken met de omvangrijke financieel-economische wereld van Unilever. Samen met Unilever-managers en collega-studenten werkt u aan cases, doet u praktijkervaring op, leert u problemen te definiëren en oplossingen aan te dragen.

Onderwerpen zijn o.a.: **acquisities, treasury, planning en control, logistiek, investeringsselectie, informatietechnologie, marketing en sales accounting.**

De Unilever Financial Workshop is bestemd voor uitstekende doctoraalstudenten die uiterlijk december 1991 afstuderen en een loopbaan in de financieel-economische discipline ambiëren. **Selectie** vindt plaats op basis van inschrijfformulier en interviews. Selectiegesprekken van 14 t/m 16 mei 1990.

Inschrijfformulier en Info-Bulletin verkrijgbaar bij faculteitsverenigingen, professoren en bij Nederlandse Unilever Bedrijven B.V., Sectie Management Development APN, telefoon (010) 464 42 43. De inschrijving sluit op 27 april 1990.

Unilever

Een wereld van mogelijkheden

Onderwijs geëvalueerd

Het onderwijs op de faculteit is jongstleden december geëvalueerd. Er blijkt weinig reden om tevreden te zijn over het onderwijsaanbod in de basisopleiding. Lucette Plug gaat dieper in op de resultaten.

Lucette Plug

Al enkele jaren wordt er door de studentenfracties gepleit voor een evaluatie van de hele opleiding. Ooit zijn er wel dergelijke evaluaties geweest. De laatste paar jaar werd echter alleen af en toe een bepaald vak geëvalueerd door een vakgroep zelf. Vorig jaar bleek de tijd rijp om er een veel breder opgezette evaluatie door te krijgen. In de Studierichtingscommissie Economie (SRCE) ging een groepje aan het werk om een voorstel te formuleren. Dit voorstel ging met een positief advies van de SRCE naar de Faculteitsraad (FR). Daar werd de evaluatie goedgekeurd en er werd bepaald dat de uitkomsten openbaar zouden zijn. In december werd de eerste ronde gehouden. Alle vakken van de basisopleiding (propedeuse en verplicht doctoraal) waarin college gegeven was in het eerste trimester werden geëvalueerd. Veel van jullie zullen wel één of meer evaluatieformulieren hebben ingevuld. Inmiddels zijn alle gegevens ingetypt en verwerkt. In de vergadering van de SRCE in januari zijn de uitkomsten besproken. Er waren vantevoren natuurlijk wel enige vermoedens over de uitkomsten en de knelpunten. Veel vermoedens bleken te kloppen.

Uitkomsten

Bij vrijwel alle vakken klaagden de studenten over te grote groepen. Ook de verstaanbaarheid van docenten bleek een probleem, met name bij de hoorcolleges. Hierbij speelt natuurlijk ook de grootte van de groepen mee en niet in de laatste plaats de beroerde kwaliteit van de geluidsinstallaties.

Over de gebruikte literatuur was men matig tevreden. De meeste boeken kregen een zesje. De syllabi van Micro 2 zijn jaren lang een steen des aanstoets geweest. Uit de enquêtegegevens blijkt dat de revisie door de vakgroep wel tot enige verbetering heeft geleid, maar dat de optimale vorm nog niet gevonden is. Ook de syllabus van Boekhouden zou verbeterd moeten worden. Bij Bedrijfs 1 worden de boeken beter beoordeeld dan

de syllabus. Hopelijk zal dit verbeteren als ook de laatste syllabus in boekvorm verschijnt. Bij Macro 3 is het precies andersom en wordt de syllabus veel beter bevonden dan het boek. Misschien speelt hier mee dat het boek in het engels is. Bij Wiskunde 1 bleek uit de opmerkingen dat men problemen heeft met het feit dat het boek in het engels is. Het ziet ernaar uit dat Inleiding Algemene Economie de goede vorm heeft gevonden. In het verleden lagen er nogal wat coördinatieproblemen tussen de hoorcolleges onderling en tussen de hoorcolleges en de werkcolleges. Die lijken nu opgelost te zijn.

Uit de evaluatie blijkt dat studenten gemiddeld aan alle vakken ongeveer evenveel tijd besteden. Deze tijdsbesteding ligt wel iets onder de norm. Ook blijkt dat de meeste tijd gebruikt wordt om het tentamen te leren. Gedurende het trimester ligt de tijdsbesteding bij de meeste studenten vrij laag. Op de vraag voor de hoeveelste maal aan het tentamen werd deelgenomen lag bij de meeste vakken het antwoord gemiddeld tussen de 1 en de 5. Micro 1 en Macro 1 schoten hier met een gemiddelde van respectievelijk 1, 9 en 2, 2 ruimschoots overheen.

Dit keer werd er voor het eerst ook gevraagd naar de mening over individuele docenten. De docenten voor Wiskunde 1 staken met kop en schouders boven de anderen uit. Statistiek 3 scoort ook vrij goed evenals Boekhouden en Micro 2. Bij de andere vakken zijn de meningen meer verdeeld. Bij Bedrijfs 1 en 3 zijn er ook wat uitschieters naar beneden. Dit valt waarschijnlijk voor een deel ook terug te voeren op de enorme werkdruk van deze vakgroep, waardoor iedereen ingezet moet worden voor het onderwijs.

Doordat de collegekaartnummers gevraagd zijn kunnen er nog veel meer dingen gedaan worden met de gegevens. Zo zijn de gegevens van Micro 2 gekoppeld aan de behaalde cijfers voor Micro 1 en 2. Hieruit bleek dat de mensen die een goed cijfer haalden voor Micro 1 gemid-

deld ook betere cijfers haalden voor Micro 2. Het maakte voor het cijfer geen verschil bij welke docent het werkcollege Micro 2 gevolgd werd.

Ondernomen actie

Leuk natuurlijk die uitkomsten, maar wat gebeurt er nu mee. De SRCE heeft de uitkomsten naar vakgroepen gestuurd. Zij zijn verantwoordelijk voor het onderwijs dat gegeven wordt. De vakgroepen zijn geweest op de knelpunten en zij zullen nu wat aan de gesignaleerde problemen moeten doen. Dat kan variëren van een cursus didactiek voor bepaalde docenten of het herzien van een syllabus tot het veranderen van de onderwijsvorm. Voor 1 mei moeten ze aan de SRCE rapporteren welke oplossingen ze hebben bedacht.

Misschien dat de uitkomsten van de evaluaties een nieuw licht kunnen werpen op het lage rendement in de propedeuse. Op dit moment is het zo dat maar 15% van de studenten de propedeuse behaalt in één jaar. Na twee jaar heeft 60% van de studenten de propedeusebul op zak. Hier zijn natuurlijk een heleboel verschillende oorzaken voor aan te wijzen. Volgens de AGE zou een aantal van die oorzaken gezocht moeten worden in de opbouw van het verplicht deel van de studie. De huidige versnippering van het aanbod en de slechte onderlinge afstemming kunnen demotiverend werken. Bij een aantal vakken wordt de nadruk te veel gelegd op de sommen, zonder dat de theorie erachter geëxpliciteerd wordt. Ook de onderwijsvorm zou bij een aantal vakken misschien wel anders aangepakt moeten worden, evenals de tentamenvorm. Het toetsten van inzicht in de stof met behulp van een volledig multiple-choice tentamen is haast onmogelijk. De AGE hoopt dat de evaluatie-uitkomsten duidelijk aangeven waar de knelpunten zijn. Daarvoor is het nodig dat ook in de komende evaluatierondes de respons hoog is. ■

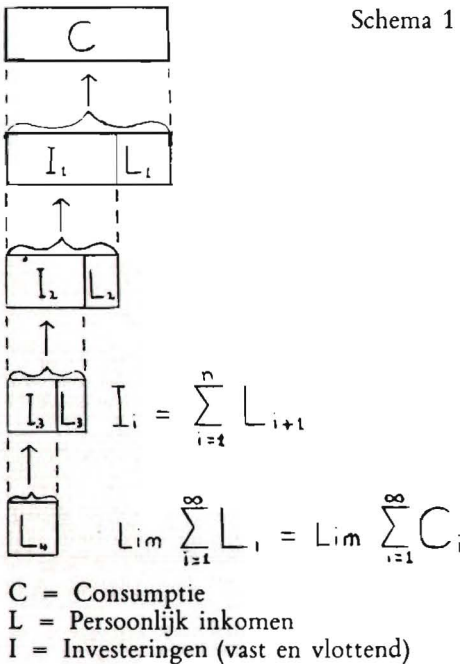
De auteur is lid van de faculteitsraad voor de AGE

Wie weet waarom $Y = C+I$? (2)

In de vorige Rostra zette Teun Bakels uiteen waarom Y gelijk is aan $C+I$. Zijn redenering is echter eerder een ondersteuning dan een ondergraving van mijn stelling dat $Y = C$. Ik zal dat hieronder uitleggen.

Pauline van de Ven

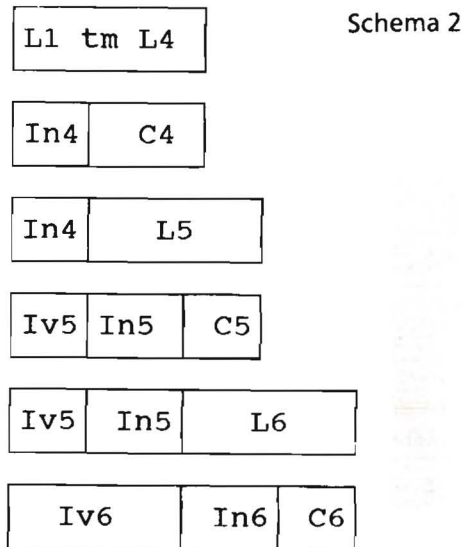
Het ging over de vraag van Major H. C. Douglas: Produkten maken kost geld aan lonen en het kost geld aan allerlei andere dingen, zoals grondstoffen en machines. Beide kostencomponenten zitten in de prijs van het eindprodukt. Toch moet het eindprodukt worden gekocht door alleen de looncomponent. Hoe kan dat?
In Rostra 163 heb ik een schema voorgesteld waarbij de lonen niet structureel tekort schieten om de productie te absorberen. De consequentie van dit schema was, dat de vergelijking $Y_t = C_t + I_t$ een dubbel telling is. Alle I zit al vervat in C . De vergelijking voor het Nationale Inkomen zou moeten zijn: $Y_t = C_t$. (Model zonder sparen). De consument betaalt alles.

Het schema kan alleen gebruikt worden voor 1 periode, of voor 'alle' periodes samen. Niet, zoals Teun Bakels in zijn variant op dit schema doet, voor 4 individuele periodes, want dat leidt tot situaties die hij terecht 'zeer vreemd' noemt:

er zijn dan drie consumptieloze periodes. De volledige consumptie vindt plaats aan het eind van periode 4. Dat kan alleen als in t_4 het volledige productie-apparaat wordt ontmanteld om de revenuen (welke revenuen? Het systeem was gesloten!) te consumeren. Dit is inderdaad vreemd en ongerieflijk en zo kan het schema dan ook beter niet gebruikt worden.

In schema's 2 en 3 wordt volgens deze methode doorgewerkt, maar er valt toch wel iets aan te analyseren. Het doel van schema 2 is, een methode te demonstrenen volgens welke de consument niet degene is die uiteindelijk alles betaalt. Het schema laat geen overheid toe en geen buitenland. De enige partij buiten de consument is het bedrijfsleven. Het bedrijfsleven zal dus de partij zijn die een deel van de nationale productie moet zien te absorberen zonder hulp van de consument, wil de stelling ondergraven worden.

In = Netto investeringen
 Iv = Vervangingsinvesteringen

Vertikaal gezien heeft elk eerste blok betrekking op de productie; elk tweede

blok op de bestedingen
 We onderzoeken het schema per periode.

- t_4 : Productiekosten: $L_1+L_2+L_3+L_4$
 Geabsorbeerd door de consument: C_4
 Absorbtietekort: $C_4-(L_1+L_2+L_3+L_4)=In_4$
- t_5 : Productiekosten: In_4+L_5
 Geabsorbeerd door de consument: C_5
 Absorbtietekort: $C_5-(In_4+L_5)=Iv_5+In_5$
- t_6 : Productiekosten: $Iv_5+In_5+L_6$
 Geabsorbeerd door de consument: C_6
 Absorbtietekort: $C_6-(Iv_5+In_5+L_6)=Iv_6+In_6$

Het absorbtietekort over t_4 t/m t_6 draagt dus: $In_4+Iv_5+In_5+Iv_6+In_6$. Er staat dat vervangingsinvesteringen worden gefinancierd met afschrijvingen. Resteert een tekort van $In_4+In_5+In_6$. Dit zijn de totale netto investeringen; de I uit $Y = C+I$. De vraag is nu: Wie zal dat betalen, als het de consument niet is? In de toelichting vinden we: $In_4 = Sc_4$ en $In_5 = Sc_5$ en $In_6 = Sc_6$. Het bedrijfsleven betaalt er dus voor met van de consument geleend geld.

Hoeft de consument dan toch niet alles te betalen? Op het eerste gezicht niet, want ondernemers zullen die leningen natuurlijk moeten terugbetalen aan de consument. De vraag is alleen hoe ze dat klaarspelen. Nu toont Teun Bakels zelf aan (in de toelichting op variant schema 1 en schema 3) dat terugbetaling van de lening voor een investering de omgekeerde operatie, dwz. de des-investering vergt. Aflossen, op welk tijdstip dan ook, komt in dit model neer op ontmanteling van het volledige productie-apparaat, zowel van de netto- als van de vervangingsinvesteringen. Hier hebben we dezelfde situatie als bij de variant op schema 1: zo stort het systeem in.

Als we vasthouden aan de eis dat het systeem niet mag instorten, dan staat ook bij voorbaat vast dat deze leningen nooit zullen worden afgelost. Leningen waarvan vooraf vaststaat dat ze niet worden afgelost zijn echter geen leningen, maar 'giften'.

Concluderend: Het schema verschilt niet wezenlijk van $Y = C$, want ook in deze variant betaalt de consument uiteindelijk alles. Alleen gebeurt dit niet volledig via de consumptie van eindprodukten, zoals in $Y = C$ het geval is, maar deels met behulp van schenkingen van consumenten aan bedrijven, ter grootte van I . Daardoor ontstaat volgens mij geen houdbaar scenario voor $Y = C+I$, maar hooguit een alternatieve, weinig realistische formulering voor $Y = C$. ■

Pauline van de Ven is economisch redacteur bij het weekblad intermediair.

UNIVERSITEITS- RAAD:

vervolg van pagina 13

Voor Sara is een bedrag van 3.8 miljoen in de begroting opgenomen, waarvan 75% direct over de faculteiten verdeeld wordt. Hoewel het geen twijfel leidt dat Sara voor de faculteit van belang is, kan men over de hoogte van de prijs die hiervoor betaalt moet worden van mening verschillen. Op een begroting van f 290 miljoen voor de faculteiten zetten deze bedragen niet veel zoden aan de dijk. Overigens zullen er over enkele jaren nog maar twee of drie rekencentra over zijn, waaronder Sara.

Oplossing

Vanuit de beleidsoptiek, zoals deze thans gestalte krijgt, wordt de faculteit niet veel keuze gelaten. Aan de ene kant kan men op basis van onderwijs- en onderzoeksplannen vernieuwings- en profileeringsgelden trachten te bemachtigen. Een meer dan ruime toedeling zal, gezien het verleden, de faculteit niet onthouden kunnen worden. Een bijkomend voordeel is, dat de faculteit voor het universitaire profiel belangrijke kernen bezit.

Anderzijds kan men proberen eerst het toedelingsprobleem op te lossen. Een patstelling met het college is dan onvermijdelijk, zodat er niets anders rest dan een eigen weg in te slaan. Dit laat overigens onverlet het feit dat de uitspraak van de inspecteur van het Wetenschappelijk Onderwijs maximaal geëxploiteerd dient te worden, omdat het vrijwel de enige mogelijkheid biedt buiten de universitaire structuur om iets te bereiken. ■

Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

COSTA RICA:

vervolg van pagina 15

dietbeschikbaarheid (in de vorm van meer krediet of lagere prijs) tot een groter gebruik door vooral de armere boeren leiden, gezien hun grotere beperkingen in het krediet. Hiermee kunnen ze hun koffieland beter onderhouden en de netto rendementen stijgen. Zodoende verbetert hun kredietwaardigheid en neemt tevens de krediet noodzaak weer af door het groeien van eigen inkomsten die voor de voorfinanciering gebruikt kunnen worden.

Discussie

Omdat we met de stage niet alleen academische doelstellingen nastreefden, maar tevens poogden iets bij te dragen aan de verbetering van de plaatselijke economische situatie, presenteerden we onze resultaten aan een aantal belanghebbenden. Het doel was een discussie te ontlokken die zou kunnen bijdragen aan een verbetering van de huidige situatie. Deze discussie, die op de presentatie volgde behelsde grotendeels uitingen van onbegrip vanuit de coöperaties naar de krediet verschaffers die op hun beurt in mooie bewoordingen de gemoederen wisten te sussen. De bijeenkomst resulteerde in weinig concrete toezeggingen over toekomstige nauwere samenwerking.

Leerzaam

Achteraf heerst het gevoel dat deze stage niet geheel representatief mag heten hoewel dat wel van elk veldonderzoek gezegd zal kunnen worden. We hebben zeker de wind mee gehad, het onderzoeksonderwerp ontlokte veel ondersteuning en leek op de juiste plaats op de juiste tijd te komen, het land bleek relatief toegankelijk in ruime zin van het woord en de begeleiding was goed.

In ieder geval was deze periode leerzaam omdat je het leven meemaakt in een ander land, waar de verschillen in welvaart en cultuur tussen de stad, de sloppenwijken en het platteland aanzienlijk zijn, waar de verkiezings campagne in 'het meest democratische land van Latijns Amerika' een kempfanengevecht is van twee elkaar voor 'narco-trafficante' beschuldigende evenbeelden en waar een paraplu onmisbaar is vanwege de regentijd.

Het was ook zeker leerzaam op het gebied van het opzetten en het uitwerken van een onderzoek. Dit voornamelijk door de strijd met het opstellen van zinvolle hypothesen en het vinden van de juiste methodiek. Onder die omstandigheden leer je duidelijk wat je aan je theoretische studiekennis hebt, maar

vooral ook wat je er niet aan hebt. Zo blijkt het dat je binnen de studie helaas geen vaardigheden opdoet voor praktisch economisch onderzoek.

Maar om dat te leren ga je dan ook op stage. ■

VERPLICHTE STUDIEDEEL:

vervolg van pagina 17

woordigers uit de betrokken vakgroepen hier een positieve invloed op uitoefenen.

Randvoorwaarden

Bovenstaande discussiepunten die een intensivering van het onderwijs tot gevolg hebben, betekenen een verdere lastenverzwaring voor de vakgroepen. Intensiever onderwijs vereist immers kleinere werkgroepen en daarmee een grotere personele bezetting. Het is echter algemeen bekend dat de faculteit te maken heeft met een tekort aan formatieplaatsen. Door de inschakeling van studentassistenten zou dit probleem grotendeels ondervangen kunnen worden.

Benadrukt dient te worden dat bovenstaande standpunten slechts suggesties zijn die binnen de Denktank bediscussieerd worden. Besluiten zijn er nog niet genomen, vanwege het prille stadium waarin de besprekingen binnen de VSC verkeren. Aspecten die de VSC ook in ogenschouw dient te nemen zijn de naderende invoering van modulair onderwijs en de invloed die het wijzigen van het verplichte deel van de studie Economie heeft op andere studies, te weten: Actuarieel, Econometrie en Fiscale economie.

„Hard doorwerken“

De doelstelling die de VSC zichzelf gesteld heeft is de invoering van deze wijzigingen per 1 september 1990. De voorstellen dienen echter op korte termijn aangenomen te zijn door de FR, daar de voorbereiding en de invulling van de studieprogramma's nog heel wat voeten in de aarde zal hebben. Bovendien is er enige voorbereidingstijd nodig om de voorstellen in praktijk te kunnen verwezenlijken. Rekening houdend met de genoemde problemen zal een snelle invoering hard doorwerken van alle betrokkenen vereisen. ■

Iwan van Soest is een van de NOBAS-vertegenwoordigers in de Denktank. Dit artikel is op persoonlijke titel geschreven.

Deloitte Dijker Van Dien Accountants stelt kwaliteit centraal. Daartoe worden carrières zorgvuldig gepland en krijgen medewerkers uitdagende mogelijkheden om zich op hoog niveau te bewijzen. De dienstverlening, gekenmerkt door een marktgeïntendeerde aanpak, blijft niet beperkt tót controle-technische zaken, maar strekt zich uit tot diverse andere aspecten van de bedrijfsvoering. Onze cliënten, zowel multinationals als middelgrote organisaties, profiteren daarbij van de veelzijdige expertise binnen de totale maatschap.

UITNODIGING AAN JONGE BEDRIJFSECONOMEN MET VERTROUWEN IN HUN "EIGEN VERMOGEN"

Een accountant doet zijn werk allang niet meer in professioneel isolement. De opdrachtgever verwacht heel wat meer. Maar het is vooral de accountant zelf die "zijn" produkt verder wil uitbouwen, samen met de andere specialisten van de andere beroepsgroepen. Zo vindt een integratie plaats die de afzonderlijke beroepsbelangen overstijgt. Er worden nieuwe criteria gehanteerd. Omdat er zwaardere eisen worden gesteld. Logisch dat een stijgend percentage van de "instroom" van jonge collega's tot de hoger opgeleiden behoort. Dat moet ook. De maatschap wenst namelijk de hogere functies zoveel mogelijk uit eigen gelederen te

bezetten. De jonge bedrijfseconoom die nu bij ons in dienst treedt, investeert zijn "eigen vermogen" in een carrière die tot een leidinggevende positie moet leiden. Een gesprek daarover kan al heel snel plaatsvinden. U kunt bellen met 020-5686666. U kunt ook schrijven aan: Deloitte Dijker Van Dien Accountants, t.a.v. mevr. J.E. Termeulen, Postbus 4200, 1009 AE Amsterdam.

**Deloitte
Dijker Van Dien**

Het Gelijk van Rechts

Mark Bronstein

De ineenstorting van het Oosteuropese communisme wordt alom gevierd en zoals alle feestjes leidt dat tot leuke, onge-nuanceerde en schaamteloze theorie-tjes. Schaamteloos en ongenuanceerd is het om nu van het 'gelijk van rechts' te spreken.

Al zou het zo simpel zijn dat het Westen rechts en het Oosten links is, dan nog is er geen sprake van het gelijk van rechts. Het gelijk van rechts kan niet bewezen worden want we weten niet of ons systeem wél het eeuwige leven heeft. De accumulatie van milieuproblemen maakt dit zeer twijfelachtig. Dat het Oosteuropese systeem is ingestort, duidt hoogstens op het ongelijk van links. Maar dat wisten we toch al? Het aantal mensen dat de afgelopen decennia nog beweerde dat de Oosteuropese systemen goed functioneerden was zelfs in linkse kringen op één hand te tellen. Zeker wat Nederland betreft gaat het dus om het gelijk van rechts en links. Zelfs als we Nederlands links en rechts beide als liberaal opvatten, lijkt het me te vroeg voor het liberale feest. Tijdens de nationale kerstcollecte waren er twee concurrerende acties: Linda de Mol voor Roemenië en Ethiopië die het zonder een Mies Bouwman moest stellen. Ik geef onmiddellijk toe dat ik aan geen van beide acties een cent heb gegeven en dat is dan ook de reden waarom ik er nu nog over schrijf: dit is een biecht. Toen ik met Oud en Nieuw in de supermarkt van een Centerparc was, stond daar wel een tafeltje waar je een voedselpakket voor Roemenië kon

kopen, maar er zat (even?) niemand achter en zo bleef Roemenië van mijn pakket verstoken. Desondanks is de revolutie geslaagd en verdere noodhulp lijkt niet nodig. Wat dat betreft knaagt Ethiopië veel meer aan mijn geweten. De vijven in het gironummer (GIRO 555) hadden er waarschijnlijk voor gezorgd dat ik vijftig gulden wilde over maken. Misschien is het beter maar niet na te denken over de onbewuste processen die tot de hoogte van zo'n bedrag leiden. Helaas stond ik rood op het moment dat ik wilde storten en later kwam het er niet meer van. Waarom vertel ik dit? In de eerste plaats om schuldgevoelens te verwerken. In de tweede plaats omdat telkens als een mens van de honger sterft het ongelijk van rechts bewezen wordt. Het zou beter zijn om hongerende mensen niet afhankelijk te maken van types zoals ik en ten koste van wat westerse bestedingsvrijheid gewoon de belasting te verhogen om meer structurele hulp te kunnen geven. Het liberale gedachtengoed mag dan in aanhang winnen maar daar worden liberale systemen nog niet mooier van.

Zoals bij verkiezingen is er maar één avond de tijd om de overwinning te vieren en moet men zich al de volgende dag bezinnen op de nieuw verworven verantwoordelijkheid. Liberale economen, wij allemaal dus, hebben nu de verantwoordelijkheid om oplossingen aan te dragen voor voedsel- en milieuproblemen. Als dat lukt wil ik het gelijk van rechts graag vieren. ■

NOBAS-Beroependag

Maandag 23 april vindt de tweede NOBAS-beroependag plaats. Economen komen op persoonlijke titel vertellen over hun loopbaan en de aansluiting van hun studie op die loopbaan. De meesten zijn afgestudeerd aan onze faculteit. De genodigden zullen in ca. 30 sessies hun persoonlijke ervaringen uit de doeken doen. De sessies moeten actieve interactie tussen spreker en studenten opleveren. Geprobeerd wordt derhalve elke sessie tot 30 deelnemers te beperken.

Daarnaast presenteren ook enkele andere organisaties zich, waaronder AIE-SELECT, het CDC (een wervingsbureau voor academici) en The Mount Everest Advanced School of Business. Deze particuliere school is gespecialiseerd in het werven, selecteren en opleiden van jonge academici.

Deelnemers aan de beroependag kunnen bij inschrijving vier voorkeuren opgeven, waarbij men in ieder geval bij drie

Logistiek Manager	Frank Plag	Philips
Bankwezen	Cornelie Goedhuis	AMRO-Bank
Product Manager	Rob Jorg	Procter & Gamble
Automatiseringsdeskundige	Herman van Zanten	Volmac
Accountant		KPMG-Klynveld
A.I.O.	Jan Kees Martijn	Tinbergen Instituut
Beleggingsadviseur	Erwin Huijboom	Pierson Heldring & Pierson
Personeelsfunctionaris	P. Schansman	G.E.B.
Organisatieadviseur	David de Vries	KPMG - KBH
Reclameadviseur	Liset van Doorn	HWK
Buitenlandse Zaken	G. Wolters	Overheid
Actuaris	Casim Snoekb	Aegem
Ondernemer	J.L.P. Jansen	Inst. Commerciële Opleiding

van die voorkeursessies aanwezig zal kunnen zijn. De inschrijving voor de beroependag start op woensdag 28 maart. De kosten bedragen f 5,-. Voor meer informatie verwijzen wij naar het NOBAS-beroependagboekje, dat vanaf eind maart op de NOBAS-kamer ver-

krijgbaar is.

De toewijzing van de sessies geschiedt in volgorde van inschrijving, dus wacht niet te lang. ■

Brecht van Beers, Richard Greve

Mededelingen

Afstudeerprijs Ingezonden

De commissie *Voorbeeldprojecten Electronic Data Interchange (VEDI)* is een door de Minister van Economische Zaken ingestelde commissie die tot doel heeft om in Nederland een brede toepassing van Electronic Data Interchange (EDI) te bevorderen. Daartoe heeft men het voorbeeldproject 'Afstudeerprijs EDI' ingesteld. Voor de beste afstudeerscriptie met als onderwerp de economische, de maatschappelijke of de technische aspecten van EDI looft de commissie f10.000,- uit. Studenten die willen meedingen zullen dit voor 1 oktober 1990 kenbaar moeten maken. Voor meer informatie: drs. D. J. de Bruijn, Secretariaat VEDI, Postbus 23103, 1100DP, Amsterdam. ■

SEF cursussen

Het organiseren van cursussen is één van de nieuwe (en succesvolle) activiteiten van de SEF. Het gaat hierbij om de cursussen *prestatietechnieken*, *solliciteren*, *schriftelijk rapporteren* en *Word Perfect 5.0*. De cursussen worden gegeven door gekwalificeerde en ervaren docenten en om de kwaliteit te waarborgen houden wij de groepsgrootte beperkt tot maximaal 14 personen. De prijs varieert (voor leden) tussen de vijftig en de vijf-en-zeventig gulden. Inschrijvingen kunnen plaatsvinden vanaf maandag 2 april bij de SEF. Zodra er voldoende deelnemers zijn, gaan de cursussen van start, waarbij bij het vaststellen van cursusdata en tijden rekening wordt gehouden met belangrijke colleges en dergelijke. Voor meer informatie ben je hartelijk welkom bij de SEF. ■

Bart ter Meulen

**VRIJ VEILIG
OP VAKANTIE**

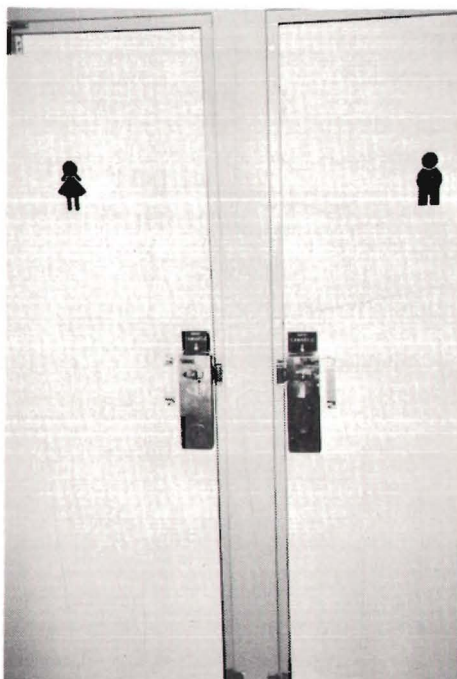
HAAL DE FOLDER BIJ POSTKANTOOR,
BIBLIOTHEEK OF ANVR REIS-ADVIESBURO

In de universitaire parkeergarage van het Tellegenhuis in de Jodenbreestraat kon door staf en avondstudenten gratis worden geparkeerd. Het College van Bestuur heeft nu besloten huur te gaan heffen (60 gulden in de maand: voor een aio een schijntje nietwaar). Het is natuurlijk pas een eerste pas in een nieuwe richting. Na parkeerplaatsen zullen zitten staanplaatsen te gelde worden gemaakt. Per 1 april zullen alle toiletdeuren van het Tellegenhuis worden voorzien van automaten. De deur gaat pas open na inworp van een geldstuk. In het kader van de positieve discriminatie worden dat dubbeltjes voor de damestoiletten en gulden voor herentoiletten. Mocht massaal vreemd worden gegaan, dan kan het nog vreemd toegaan. Dan treedt namelijk de tweede paradox van Giffen in werking. Ondanks de procentueel gezien oneindig grote prijsverhoging van 0 tot 10 cent zal filevorming voor de damestoiletten optreden. Kan U goed ophouden of is U met mij van mening dat het College van Bestuur nu eindelijk eens moet ophouden? ■

Joris Meltzer, docent bedrijfseconomie.

De redactie distantieert zich geheel van bovenstaande platitudes.

Werkstukbegeleidend college

In het derde trimester organiseert de leerstoel Geschiedenis van het Economisch Denken/Wetenschapsfilosofie en Methodologie van de economie een *werkstukbegeleidend college*. Studenten krijgen de mogelijkheid om mee te werken aan een aantal onderzoeksprojecten van de leerstoelgroep. Marcel Boumans begeleidt het project *De invloed en betekenis van Tinbergen in het interbellum*, Neil de Marchi het project *Internationale economische theorie in de jaren dertig*, Frank Kalshoven het project *De geschiedenis van politieke economie in Nederland* en Geert Reuten tenslotte de projecten *De invloed van diverse scholen/stromingen in het economisch denken op het universitaire onderwijs in Nederland* en *Scholenstrijd in De Economist*. Op het secretariaat macro en bij de betrokken docenten ligt een informatieboekje klaar waarin nader wordt ingegaan op de verschillende projecten. ■

Namens de leerstoelgroep, Frank Kalshoven.

Heeft u nog mededelingen; stuur ze dan in!

Hou het wel kort. Mededelingen langer dan 10 regels A4 kunnen niet geplaatst worden.

Nog even dit!

Anne-Ismaël Leemhuis

In februari was er een lange faculteitsraad; van 14.00 tot 18.30 uur hielden raadsleden en bestuur elkaar bezig. Belangrijkste punten: de formatieverdeling (arbeidsplaatsen) en de begroting. Tussen de bedrijven door werd Prof. J. Hartog benoemd als vice-dekaan. Naast deze interne zaken ook aandacht voor de perikelen rond de geld-verdeling van de universiteit.

Geld, geld!

In de Rostra van februari stond uitgebreid beschreven hoe de problemen van de faculteit liggen ten aanzien van de middelen die wij krijgen van de universiteit. De faculteit krijgt te weinig geld van de universiteit. Dat vinden wij niet alleen, ook de inspecteur voor het hogeronderwijs constateerde dat onlangs. Binnen de bestuurlijke kanalen van de faculteit was deze zaak een „hot-item”. Maar, zoals ook in de vorige „Nog even dit!” stond, de vraag was; hoe verzilveren wij ons theoretisch gelijk? Het faculteitsbestuur had iets bereikt bij het College van Bestuur. De faculteit mag, budgettair neutraal, vijf AIO plaatsen en de zogenaamde „vernieuwings gelden” (fl. 325.000, --) gebruiken om gewoon wetenschappelijk personeel (WP) aan te stellen ten behoeve van de grootste knelpunten. Dit betekent dat er dit jaar ongeveer zes WP'ers aangesteld kunnen worden. Uiteraard is dan ook direct een probleem zichtbaar; wie reageert er op een baan die voor slechts 10 maanden is gegarandeerd? Het faculteitsbestuur zag zich dan ook genoodzaakt er alles aan te doen om de „oplossing” een wat structureler karakter te geven. Tot op heden is het echter bij vage toezeggingen gebleven. Naast het College van Bestuur was het de bedoeling dat ook de Universiteitsraad, de grote democratische raad van de universiteit die uiteindelijk de zeggenschap over de gelden heeft, benaderd zou worden over meer gelden voor de faculteit om de achterstandssituatie wat recht te trekken. Nu zitten in de universiteitsraad zowel student- als docentfracties. De meest logische taakverdeling was dan ook dat de AGE en de Nobas als student-organisaties de ASVA/JF-AS/MFAS/OBAS/VDS (de studentfracties in de UR) zouden benaderen, en de docenten actie zouden ondernemen richting FA (facultaire alliantie) en PP (progressief personeel), de docentenfracties in de universiteitsraad. Vooral de PP-fractie is dan belangrijk; zij is erg groot en in de FA zit een econoom, dus de contacten zijn daar automatisch aanwezig. Met name de AGE en de NOBAS gingen actief aan de slag met de lobby. Vooral de AGE had een aardige klus om de grote ASVA fractie over de streep te trekken. Over de inzet van onze docenten voor de lobby bestaat heel wat minder zekerheid. In de beslissende universiteitsraad van 27 februari jl. werd de faculteit met een kleine meerderheid voor 1990 twee ton

extra toegezegd. De PP fractie stemde tegen dit voorstel.

Nieuw in de raad.

Bij tijd en wijle, tussen de verkiezingen door, wisselen de fracties van de faculteitsraad van samenstelling als dat zo uit komt. Onlangs gebeurde dat bij de NOBAS, (studenten fractie) het EFB en de PvdE (beide docenten fracties). De OBP en de AGE fracties bleven ongewijzigd. Nieuw in de faculteitsraad zijn; Sander Weisz (student) en de docenten Dr. G. Reuten M. Sc., en Drs. J. Wesseling.

Strategie discussie (4)

De faculteitsraad heeft gesproken over de toekomst van de faculteit aan de hand van het „strategie rapport”. Daarover schreef ik al eerder. Het faculteitsbestuur voelde er voor ook de faculteit wat meer bij de discussie te betrekken en organiseerde een forum (zie Rostra 165). Hoewel de opkomst wat groter had kunnen zijn viel het niveau van de discussie niet tegen, ook de faculteitsraadsleden konden hier nog wat leren.

De strategie discussie krijgt nu een concreet vervolg. De Vervolg Strategiecommissie (VSC) moet met een voorstel komen om het onderwijsprogramma te verbeteren. In deze commissie zitten de studenten Daniël Engelsman (AGE), Lucette Plug (AGE), Frank Heemskerk, Bart Wendrich (NOBAS) en de docenten Chin, Driehuis, Noorbergen, Odink (vz), van Slijpe, en van der Weel.

Arbeidsplaatsen verdeling

Een keer per jaar is er gegarandeerd veel belangstelling voor de faculteitsraad; namelijk als de formatie (arbeidsplaatsen) verdeeld worden over de vakgroepen. De faculteit heeft een intern-verdeelmodel maar dat is nog niet ideaal. Dus wordt er ieder jaar wat bijgesteld om toch een zo goed mogelijke verdeling te krijgen. Maar wat nu precies goed en niet-goed is verschilt met het belang dat iemand heeft. Sommige docenten willen persé dat onderzoek meer gestimuleerd wordt, anderen pleiten voor een reëlere compensatie voor onderwijs. Naast deze verdeelproblematiek is er de presentatie van de cijfers. Wie denkt dat dit aspect peanuts is voor een economische faculteit vergist zich. Al sinds jaren worden de cijfers op een wat onduidelijke en wat criptische manier gepresenteerd. Tot voor kort waren er weinig andere mogelijkheden; de cijfers werden alleen centraal, op universitair niveau, bijgehouden. Deze centrale administratie was een rommeltje, dus goed cijfermateriaal was daar niet te halen. Sinds kort wordt de administratie op de faculteit gedaan en is het cijfermateriaal dus beschikbaar. Maar bij de presentatie van de cijfers bleek daar nog weinig van. Voor het eerst sinds tijden liet de faculteitsraad weer haar tanden zien en bekritiseerde de cijfers stevig. Het resultaat was dat het bestuur haar huiswerk over mag doen. ■

Avontuur vergt een degelijke bagage.

Accountancy kent geen grenzen meer. De moderne accountant reist over de wereld en kent de weg in het internationale zakenleven. Bedrijven doen steeds vaker een beroep op zijn kwaliteiten. Hij adviseert bij import en export, financieringsvraagstukken, automatisering, fusies en overnames. Logisch dat de moderne accountant niet alleen zijn koffer efficiënt weet in te pakken, maar ook de meest actuele kennis met zich draagt.

Bij KPMG Klynveld Kraayenhof & Co., accountants vinden jonge economen een werkomgeving die hun horizon aanzienlijk kan verruimen. Klynveld maakt deel uit van KPMG met 60.000 medewerkers in 114 landen. Een toonaangevende organisatie op het gebied van accountancy, EDP audit, organisatie- en belastingadvies.

In dit levendige, internationale milieu krijgen jonge economen alle kansen zichzelf verder te ontplooiën. Praktijkervaring bij een scala van cliënten, studie, binnen- en buitenlandse stages... Bij Klynveld zijn de mogelijkheden vrijwel onbegrensd.

Denk jij de nodige capaciteiten in huis te hebben en spreekt avontuur je aan? Bel of schrijf dan naar Louis Chr. Dell, Hoofd Werving en Selectie, Strawinskylaan 1257, 1077 XX Amsterdam, telefoon 020-5461600.

KPMG Klynveld Kraayenhof & Co.
Accountants

Jonge economen kunnen bij ons grenzen verleggen.